

T.C.
İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikoloji Anabilim Dalı

**ORTAOKUL 6.7.8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ALGILANAN
EBEVEYN TUTUMLARI İLE SOSYAL DUYGUSAL
ÖĞRENME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Figen YILMAZ

Danışman: Yard. Doç.Dr. Şule Ferda KAYA

İstanbul,2014

**ORTAOKUL 6.7.8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ALGILANAN
EBEVEYN TUTUMLARI İLE SOSYAL DUYGUSAL
ÖĞRENME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

Figen YILMAZ

İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikoloji Anabilim dalı

Yüksek Lisans Tezi

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

28/02/2014

Enstitümüz *Psikoloji* Anabilim dalı yüksek lisans öğrencilerinden **115201125** numaralı **Figen Yılmaz** "İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**ORTAOKUL 6.7.8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI İLE SOSYAL DUYGUSAL ÖĞRENME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 12.02.2014 tarih ve 2014/2 sayılı toplantısında seçilen ve Sefaköy Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin 48. maddesi gereğince (60) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında **oyçokluğu oybirliği** ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 1 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN

YRD.DOÇ.DR.FERDA ŞULE KAYA

ÜYE

YRD.DOÇ.DR.ZÜMRA ÖZYEŞİL

DOÇ.DR. HALİM KAZAN

Tutanağı Parafını Eden
Jüri Başkanı

Not 1: Jüri üyeleri söz konusu tezin kendilerine teslim edildiği tarihten itibaren en geç 1 ay içinde toplanarak öğrenciyi tez sınavına alır. Tez sınavı, tez çalışmasının sunulması ve bunu izleyen soru cevap bölümünden oluşur. Sınav süresi en az 45, en çok 90 dakikadır.

Not 2: Tez sınavının tamamlanmasından sonra, jüri tez hakkında salt çoğunlukla (kabul), (red) veya (düzeltme) kararı verir. Bu karar ilgili anabilim dalı başkanlığınca tez sınavını izleyen 3 gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç 3 ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ortaokul 6.7.8. Sınıf Öğrencilerinin Algılanan Ebeveyn Tutumları İle Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

16/03/2014

Adı SOYADI

Figen YILMAZ

İmza

ÖZET

ORTAOKUL 6.7.8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI İLE SOSYAL DUYGUSAL ÖĞRENME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Figen YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Yüksek Lisans Programı

Danışman: Yard. Doç.Dr. Şule Ferda KAYA

Şubat, 2014

Bu çalışmada, ortaokul 6.7.8. sınıf öğrencilerinin algılanan anne baba tutumları ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmanın çalışma grubunu İstanbul'un Esenyurt ilçesindeki 1 devlet okulu ve Büyükçekmece'de 1 özel okulda öğrenimlerine 6,7 ve 8. sınıfta devam eden (12-15 yaşları arasındaki) 130(%47,1) kız ve 146 erkek(%52,9) olmak üzere 276 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada Kabakçı (2006) tarafından İlköğretim 2. Kademe Öğrencileri için geliştirilen Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ölçeği (SDÖB), Seher A. Sevim tarafından Türk kültürüne uyarlanan Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği (LAAÖ) ve araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Veriler; SPSS 20.0 paket programından analiz edilmiş ve araştırma verilerinin analizinde değişkenlere bağlı olarak, ANOVA, bağımsız t testi, tukey testi ve Spearman korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin Anne-Baba tutumlarına ilişkin algıları ile Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri arasında pozitif yönde ve istatistik bakımdan anlamlılık düzeyine ulaşan ilişkiler tespit edilmiştir. Demografik değişkenlerden cinsiyete göre; sosyal ve duygusal öğrenme becerileri alt boyutlarından iletişim becerisi ve problem çözme becerileri açısından; yine cinsiyete göre anne/baba tutumlarından anne/baba davranışsal denetim açısından farklılık bulunmuştur. Anne eğitim durumuna göre, sosyal duygusal öğrenme becerileri dört alt boyutundan sadece iletişim becerileri alt boyutunda bir farklılık bulunmuştur. Yaşa göre sosyal duygusal öğrenme becerileri karşılaştırıldığında sadece stresle başa çıkma becerileri alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların ayrıntıları ele alınmış ve yorumu yapılmıştır. Bu doğrultuda ilerideki uygulama ve araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sosyal duygusal beceriler, Anne-baba tutumu

ABSTRACT

A Study On The Relations Between Perceived Parent Attitudes of 6th - 8th Grade Middle School Students And Their Social Emotional Learning Skills.

Figen YILMAZ

Master Thesis, Psychology Master Program

Advisor:Yard. Doç.Dr. Şule Ferda KAYA

February, 2014

In this study, it is aimed to research on the relations between parental attitudes perceived by 6th-8th grade middle school students and their social emotional learning skills. The study group consists of 276 students (between 12 and 15 years old) whose gender distribution is as such: 146 (52,9%) male and 130 (47,1%) female students from one state school in Esenyurt neighborhood and one private school in Büyükçekmece neighborhood in Istanbul. In this study, Personal Information Form developed by the researcher, the Leuven adolescent perceived parenting scale (LAPPS) adopted to Turkish culture by Seher A. Sevim and Social-Emotional Learning Skills Scale (SELSS) developed for the secondary school students by Kabakçı (2006) are used.

The data is analyzed according to SPSS 20.0 program and in the data analysis, depending on the variables, it is benefited from ANOVA, independent t test, tukey test, and from Spearman correlation analysis. In the conclusion of the study, it is detected statistically sense-making and positive relations between students' perceptions of the parental attitudes and their Social-Emotional Learning Skills. Based on gender, certain differences were found among demographic variables from the sub-levels of social and emotional learning and problem solving skills and also again based on gender, some were found from parental attitudes by means of parental behavioral governance. According to education level of mother, among four sub-levels of social-emotional learning skills, it is found that only the communication skills differed. When compared with social-emotional learning skills based on age, only at the level of coping with the stress skills, a significant difference is found. Details of the data collected from the research is taken and interpreted. Accordingly, certain proposals are offered for the next implementations and researches.

Key words: Social-Emotional Skills and Parental Attitudes

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, ortaokul 6.7.8. sınıf öğrencilerinin algılanan anne baba tutumları ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmamın her aşamasında desteğini ve yardımını esirgemeyen, bilgi ve birikimlerini her zaman aktaran çok değerli hocam ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ferda Şule KAYA'ya, istatistik işlemleri sırasında yardımcı olan arkadaşım Sevil ÖZTAN'a teşekkür ederim.

Yüksek Lisans süresince bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım bütün bölüm hocalarıma; Uygulama yapılan tüm okul yönetimi ve öğretmenlerine ve veri toplama araçlarına samimi ve içten cevap veren araştırma örnekleme teşekkür ederim.

Bunun yanında sabırlı ve destekleyici çabasından dolayı aileme ve özellikle kızım Mira Yılmaz'a teşekkürlerimi sunarım.

Figen YILMAZ

İstanbul/2014

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo-1 Değişkenler Arası İlişkiler Bağlamında Araştırma Modeli.....	40
Tablo-2 Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı	44
Tablo-3 Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı	44
Tablo-4 Öğrencilerin Yaşa Göre Dağılımı.....	45
Tablo-5a Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	45
Tablo-5b Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	46
Tablo-6a Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	46
Tablo-6b Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	47
Tablo-7 Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri ve Anne- Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler.....	48
Tablo-8 Cinsiyet ve Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri	49
Tablo-9 Cinsiyet ve Anne Tutumları	49
Tablo-10 Cinsiyet ve Baba Tutumları	50
Tablo-11 Anne Eğitim Durumuna göre Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Bakımından karşılaştırılması.....	51
Tablo-12 Baba Eğitim Durumuna Göre Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Bakımından Karşılaştırılması.....	52
Tablo-13 Baba Eğitim Durumuna Göre Baba Tutumlarının Karşılaştırılması ...	52
Tablo-14 Anne eğitim durumuna göre anne tutumlarının karşılaştırılması	53
Tablo-15 Sınıfa Göre Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Bakımından Karşılaştırılması.....	53

Tablo-16 Yaş göre sosyal duygusal öğrenme becerileri bakımından karşılaştırılması.....	55
Tablo-17 Yaş Durumuna Göre Anne Tutumları Bakımından Karşılaştırılması....	56
Tablo-18 Yaş durumuna göre Baba tutumları bakımından karşılaştırılması.....	56
Tablo-19 İletişim Becerisi ve Anne Baba Tutumları Regresyon Analizi.....	57
Tablo-20 Problem Çözme Becerisi ve Anne Baba Tutumları Regresyon Analizi..	57
Tablo-21 Kendilik Değerini Arttıran Beceriler ve Anne Baba Tutumları Regresyon Analizi.....	58
Tablo-22 Stresle Başa Çıkma Becerileri ve Anne Baba Tutumları Regresyon Analizi.....	58

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
Ek1- Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ölçeği.....	75
Ek2- Leuven Algılanan Anne-Babalık Ölçeği.....	76
Ek3- Kişisel Bilgi Formu.....	78

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
EKLER LİSTESİ	vi

BÖLÜM I GİRİŞ

1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.2.1. Araştırma Soruları.....	4
1.3. Araştırmanın Gerekçe ve Önemi.....	5
1.4. Varsayımlar.....	8
1.5. Sınırlılıklar	9
1.6. Tanımlar.....	9

BÖLÜM II KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar.....	11
2.1.1 Sosyal Duygusal Beceriler.....	13
2.1.2. Sosyal Ve Duygusal Öğrenme İle İlgili Tanım Ve Açıklamalar.....	13
2.1.3 Sosyal Duygusal Öğrenmenin ortaya çıkışı ve dayandığı kuramlar.....	14
2.1.3.1Duygusal Zeka(EQ).....	16
2.1.3.2 Çoklu Zekâ Kuramı.....	17
2.1.3.Sosyal Öğrenme Kuramı.....	18
2.1.4 Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri.....	19
2.1.4.1 Problem Çözme Becerileri.....	19

	Sayfa
2.1.4.2 İletişim Becerileri.....	20
2.1.4.3 Kendilik Değerini Arttıran Beceriler.....	22
2.1.4.4 Stresle Başa Çıkma.....	22
2.1.5 Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Üzerine Ülkemizde Yapılan Araştırmalar.....	23
2.2 Anne Baba Tutumları.....	27
2.2.1 Tutumun tanımı ve öğeleri.....	27
2.2.2 Ana babalık biçimleri ve yaygın ana baba tutumları.....	28
2.2.3 Baskıcı ve Otoriter Anne Baba Tutumu.....	31
2.2.4 Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu.....	32
2.2.5 İzin Verici Anne Baba Tutumu.....	32
2.2.6 Tutarsız anne Baba Tutumu.....	33
2.2.7 Reddedici Anne Baba Tutumu.....	34
2.2.8 Demokratik Anne Baba Tutumu.....	34
2.2.3 Anne- baba tutumlarıyla sosyal beceri arasındaki ilişki.....	35
2.2.4 Anne Baba Tutumları Üzerine Ülkemizde Yapılan Araştırmalar.....	36

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	40
3.1. Araştırma Modeli	40
3.2. Çalışma Evreni ve Örneklem.....	41
3.3. Veri Toplama Araçları.....	41
3.3.1. Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ölçeği.....	41
3.3.1.1 Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ölçeğinin Geçerliliği.....	41
3.3.1.2 Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ölçeğinin Güvenirliği.....	42

	Sayfa
3.3.2 Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği (LAAÖ).....	42
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu.....	43
BÖLÜM IV	
BULGULAR VE YORUM.....	44
4.1. Grubun Genel Yapısına İlişkin Bilgiler.....	44
4.2. Problem Sorularına İlişkin Bulgular.....	47
BÖLÜM V	
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	59
5.1. Sonuç ve Tartışma	59
5.2. Öneriler	67
5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	68
5.2.2. İleriki Araştırmalara-Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	69
KAYNAKÇA.....	70
EKLER.....	75
Ek1-Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ölçeği.....	75
Ek2-Lauven Algılanan Anne-Babalık Ölçeği.....	76
Ek3- Kişisel Bilgi Formu.....	78

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem

Bireylerin, gerek okul yaşamında gerekse tüm yaşam boyunca sosyal, duygusal ve akademik yönden bir bütün olarak gelişimi önemlidir. Sosyal duygusal becerilerin kazanımlarının ilk şekillendiği yer aile ortamı olmakla birlikte sonraki yıllarda geliştirilmesi, hem anne-baba tutumları hem de eğitim-öğretim ortamıyla ilgilidir. Çocuğun akranlarıyla kurduğu iletişim şekli, problemlerini çözme ve stresle başa çıkma yöntemleri ve en önemlisi benlik algısının nasıl geliştiği onun sosyal çevresiyle ilgilidir. Sosyal çevresinde en etkili rol modelleri de hiç şüphesiz anne babalarıdır.

Türnüklü'ye göre (2004) öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimleri üzerinde yeteri kadar çalışılmamaktadır. Okullarda öğrencilerin kendi aralarında ve yetişkinlerle yaşadıkları çoğu kişiler arası sorunların kaynağını bu alandaki yetersizliklerin neden olmaktadır. Ebeveyn ve eğitimciler akademik gelişimi önemseyip, okul başarısını tek ölçüt olarak alabilmektedir. Ebeveynler, bireylerin hayat başarısını sağlayacak olan temel sosyal duygusal becerilere ilişkin kazanımları göz ardı edilebilmektedir.

Bireyin topluma uyumu onun sosyal beceri davranışlarını yaşamında uygulamasına bağlıdır. Bu durum bireyin sosyal becerisi ile yakından ilgilidir (Yurdakavuştu,2012).

Sosyal becerilerin en etkin kullanıldığı yaşlar, arkadaşların ve sosyal çevrenin çok önemli olmaya başladığı dönem olan erinlik ve ergenlik dönemidir. Bu dönemde uygun sosyal davranışları sergileyip sergilememesine bağlı olarak hem sosyal ortama uyum süreci hem de gelecekte ki sosyal duygusal yaşamı çok fazla etkilenebilmektedir.

Ergenliğin ilk dönemlerinde bulunan gençler, ilerdeki gelişim dönemlerini de doğrudan etkileyebilecek okul, aile, arkadaş ilişkileri çerçevesinde gelişimsel güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Yapılan çalışmalarda bu güçlüklerin sosyal duygusal olduğu ve gençlerin riskli davranışlar göstermelerine yol açtığı üzerinde durulmaktadır(Kabakçı,2006,s.1).

Son yıllarda bu riskli davranışların artması araştırmaları öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimine dikkat çekmeye yönlendirmiştir. Hem akademik başarı sorgulanmış hem de sosyal duygusal yönden sağlıklı bir gelişimin öneminden bahsedilmiştir.

1980’li yıllarda akademik zekânın tek basına birey yaşamında yeterli olmadığını anlaşılmasıyla çoklu zekâ kuramı, duygusal zekâ gibi yeni yaklaşımların ortaya çıkmasıyla sosyal ve duygusal öğrenme kendini göstermiştir.(Soylu,2007,s.50)

Kişilerin sosyal becerileri ve duygu yönetim becerileriyle ilgili yeterlik alanına ilişkin yapılan çalışmalara bakıldığında ilk ilgi gösteren araştırmacıların başında Gardner gelmektedir. Gardner geliştirmiş olduğu “çoklu zekâ kuramı” içerisinde yer verdiği “kişiler arası zekâ” ve “kişi içi zekâ” kavramlarıyla sürece açıklık getirmektedir.(Türnüklü,2004)

Gardner’ın Çoklu Zekâ Kuramına paralel olarak duygusal zekâ kavramı geliştirilmiştir.

Neden bazı insanlar okulda, akademik ortamda başarısız olurken hayatta başarılı olabilmektedir? Sorusu insanları başarı konusunu yeniden gözden geçirmeye ve başarıyı oluşturan farklı nitelikleri araştırmaya yönlendirmiştir. Bu çalışmalar birçok araştırmacıyı duyguları anlama ve çözümlene yoluna itmiş bu çalışmaların sonucu duygusal zekâ kavramı gündeme gelmiştir. Duygusal zekâ insan zekâsını anlamaya ve açıklamaya yönelik yeni açılımlar getirmektedir(Goleman,2003,akt.Kırtıl,2009).

Duygusal ve sosyal öğrenme bir başka deyişle duygusal zekâ toplumsal uyum, başarı ve mutluluk için gereklidir. Duygusal ve sosyal öğrenmenin gerçekleşmesinde aile ortamında ve okulda yapılabilecek çocuklara destek olunmalıdır.

Gerek okul gerekse de hayat başarısı sadece akademik yeterliliklere bağlı değildir. Goleman, insanların IQ’larının yüksek olmaları onların başarılarının garantisi değildir, çünkü EQ’ları düşükse, başarılı olamayabilirler, demektedir(Bacanlı,2012.s.23). Sosyal duygusal beceriler, bireylerin sosyal ortama sağlıklı uyum sağlamaları, davranışlarına ilişkin sorumluluklar alabilmeleri, sorunlar karşısında akılcı çözümler geliştirerek, kendine ilişkin olumlu inançlar geliştirip benlik saygısı geliştirmelerini sağlar. Bu becerilere sahip bireyler bütünlüklü gelişimi(sosyal, duygusal ve akademik) sağladıkları için başarıyı da yakalayabilmektedirler.

Bilim adamları duygusal zekânın IQ gibi “kader” olmadığını, her yasta geliştirilebileceğini ifade etmektedirler(Kırtıl,2009). Bu yaklaşımlarla birlikte çocuk eğitiminde sadece akademik başarıyı ve IQ düzeyini dikkate alan yaklaşımın değiştiği

görülmektedir. Çocuğun bütünsel gelişimi (sosyal, duygusal ve akademik) ele alınmaya başlanmış, araştırmalarda ve yapılan çalışmalarda sosyal duygusal öğrenme kavramı yer almaya başlamıştır. Yapılan araştırmalarda sosyal duygusal öğrenme becerilerinin son 20 yıl içinde gelişim gösterdiği ülkemizde bu kavrama olan ilginin 1980'lerden sonra oluşmaya başladığı görülmüştür. Kabakçı (2006) 1980'lerden sonra değerler eğitimi, moral eğitim, duyuşsal eğitim gibi yaklaşımlar sosyal duygusal eğitimin gelişimini hızlandırdığını söylemiştir.

Gerek eğitim alanındaki gelişmeler gerekse de toplumsal yaşamda yaşanan değişim doğrultusunda öğrencilerin sosyal duygusal gelişimlerine daha fazla önem vermeye başlanmıştır(Kabakçı,2006,s.12).

Sosyal ve duygusal öğrenme, sosyal zekâ, duygusal zekâ ve akademik zekânın birbirini tamamlayarak geliştirilmesi ve öğretime aktarılmasını savunmaktadır. Çünkü her üç zekâ alanı da tek başına yeterli olmamaktadır. Sosyal ve duygusal öğrenmede bu birleşme ve gelişmeyi temel alarak bireylerin akademik başarılarının yanı sıra kişilik ve davranışlarının, ilgi alanlarının, duygusal ve sosyal becerilerinin de önemli görülmesini öne sürmektedir (Bacanlı,2007,s.32).

Modern toplumun getirdiği karmaşık ilişkilerin ve hızlı teknolojik gelişmelerin karşısında; problem çözme ve stresle baş etme becerilerini etkin kullanmak aynı zamanda etkili iletişim becerilerini geliştirerek toplumsal uyumu yakalamış olmak ve güçlü bir benlik değeri oluşturabilmek hayat başarısını yakalamanın en etkili yollarından olmuştur. Başarılı ve mutlu çocuklar yetiştirmenin ön koşullarından biri olan bu sosyal becerilerin temeli hiç şüphesiz aile ortamında atılmaktadır.

Anne babanın çocuğun gelişim dönemlerinde benimsediği tutumlar, çocukların sosyal ve duygusal becerilerini ne şekilde kazandığı ve nasıl geliştirdiğini etkilemektedir.

Anne babaların tutumlarının; çocukların fiziksel psikolojik ve sosyal gelişimi üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Çocuk gelişirken aile, arkadaşlar, okul ve diğer toplumsallaşma kaynaklarından doğrudan veya dolaylı olarak etkilenecek sosyal uyum ve becerileri kazanır. (Toktamış,2008,s.21)

Sosyal ve duygusal öğrenmenin sağlıklı bir şekilde geliştirilmesi ve sürdürülmesi, çocuğun karakteristik olarak temel birçok becerileri kazandığı aile ortamına bağlıdır.

Kulaksızıoğlu (2013), İlk çocuk anne baba etkileşiminin, çocuğun hayat boyu başkalarıyla ilişki kurma biçimini belirleyen temel yol olduğunu söylemiştir.

Sosyal duygusal öğrenmeyle ilgili yapılan birçok araştırmada Sosyal duygusal öğrenme becerilerinin okullarda programlı bir şekilde yürütülmesi ve bu kazanımların gerek müfredat gerekse müfredat dışı etkinliklerle kazandırılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu araştırmayla Okul temelli sosyal duygusal öğrenme becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra aile tutumlarının etkisi konusunda farkındalık oluşturmak amaçlanmaktadır. Ayrıca anne babaların önleyici rehberlik çalışmaları kapsamında, bu becerilerin nasıl geliştirilip desteklenebileceği konusunda bilinçlendirilmeleri önemlidir.

Türnüklü (2004), sadece okulda öğrencilerin sosyal duygusal öğrenmelerine yönelik çalışmanın yeterli olmadığını söylemiştir. Öğrencilerin genelde yetişkinlerin “ne söylediklerini” değil, “yaptıklarını” model alıp öğrendiklerini vurgulamıştır. Anne babanın stresle başa çıkma yöntemleri, iletişim becerileri, problem çözme şekli ve kendilik farkındalıkları çocukların da temel sosyal duygusal becerilerini etkilemektedir. Sosyal ve duygusal becerilerin kazanımı ve geliştirmesi bakımından anne baba tutumları önemlidir.

Çocuğun karakter gelişiminin temellerinin atıldığı ilk ortam ailedir. Çünkü çocuk ilk sosyal ve duygusal deneyimi ebeveynleriyle yaşar. Özellikle erken çocukluk döneminde anne babanın benimsediği ve uyguladığı yaklaşım biçimleri, tutum ve davranışları çocuklarla ilişkilene şekli de belirlemektedir. Bu ilişkilene şekli, gerek çocuklar için model oluşturması gerekse sosyal yaşamda uygulayacakları yol haritası olması açısından önemlidir. Anne babanın sergilediği yaklaşımlar çocuğun hayatının seyrini etkileyecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ön ergenlerde (6.7.8.sınıf öğrencileri)algılanan anne baba tutumları ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkileri incelemek ve anne baba tutumları(kabul/ilgi, kontrol/denetleme, psikolojik özerklik) açısından sosyal duygusal öğrenme becerilerinin(iletişim becerileri, problem çözme becerileri, stresle başa çıkma becerileri, kendilik değerini arttıran beceriler) nasıl farklılaştığını belirlemektir.

1.2.1. Araştırma Soruları

Ortaokul 6.7.8. sınıf öğrencilerden toplanacak verilerden, sosyal duygusal öğrenme becerileri ve anne baba tutumlarıyla ilgili olarak cevaplanması beklenen sorular şunlardır;

- 6.7.8. sınıf öğrencilerinin algıladığı anne baba tutumları ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasında bir ilişki var mıdır?
- Anne-baba tutumlarından davranışsal denetim boyutu ile öğrencilerin iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Anne-baba tutumlarından davranışsal denetim boyutu ile öğrencilerin problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Anne-baba tutumlarından davranışsal denetim boyutu ile öğrencilerin stresle başa çıkma becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Anne-baba tutumlarından davranışsal denetim boyutu ile öğrencilerin kendilik değerini arttıran beceriler arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Anne-baba tutumlarından psikolojik kontrol boyutu ile öğrencilerin iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Anne-baba tutumlarından psikolojik kontrol boyutu ile öğrencilerin problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Anne-baba tutumlarından psikolojik kontrol boyutu ile öğrencilerin stresle başa çıkma becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Anne-baba tutumlarından psikolojik kontrol boyutu ile öğrencilerin kendilik değerini arttıran beceriler arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Anne-baba tutumlarından özerklik desteği boyutu ile öğrencilerin iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Anne-baba tutumlarından özerklik desteği boyutu ile öğrencilerin problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Anne-baba tutumlarından özerklik desteği boyutu ile öğrencilerin stresle başa çıkma becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Anne-baba tutumlarından özerklik desteği boyutu ile öğrencilerin kendilik değerini arttıran beceriler arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Sosyal duygusal beceriler ve anne baba tutumları demografik özelliklere (Cinsiyete, Anne-babanın eğitim düzeyine, Sınıf düzeyine, Yaşa) göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Gerekçe ve Önemi

İnsan sosyal bir varlıktır ve yaşamının başlangıcından bitişine kadar toplum içinde yasar. Bireyin yaşam kalitesi toplum içinde kişiler arasında kurduğu ilişkilere bağlıdır. Bu

ilişkilerin oluşmasını ve gelişmesini belirleyen en önemli etkenlerden biri sosyal becerilerdir. Sosyal beceriler, kişilerin bulunduğu topluma uyumunun, etkileşiminin ve iletişiminin sağlanmasında gerekli belirli davranışlardır. Bu davranışlar bireylerin çevreleriyle olan ilişkilerini sağlıklı bir şekilde yürütmesini sağlamaktadır (Yavuzer, 2005,s.22).

Erken yaşlarda sosyal duygusal becerilerin kazandırılması çocuğun ilerleyen yaşlarında hem akademik hem de sosyal-duygusal anlamda(kendini ifade etme, problem çözme, stresle başa çıkma gibi) başarılı olmasını ve olumlu ilişkiler geliştirmesini sağlayacaktır. Erken çocuklukta sosyal duygusal beceriler açısından olumlu davranışlar kazanılmışsa, çocuk okul kurallarına uymada, öğretmeni ve arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kurmada ve sosyal ortama uyum sağlamada daha başarılı olacaktır. Sosyal duygusal gelişimi ebeveynleri tarafından desteklenen çocuklar, kendini sevme kendini olduğu gibi kabul etme ve diğer insanlarla uyumlu ve sağlıklı ilişkiler kurabilmektedir.

Elliot ve Busse (1991); çocuklukta sergilenen sosyal beceri eksikliklerinin, ergenlikteki düşük sosyal uyum, olumsuz tepki verme, düşük akademik performans, sosyal ve duygusal yetersizlikler şeklinde kendini göstermiş olduğunu belirlemişlerdir(Yurdakavuştu,2012,s:5)

Zins,Weissberg,Wang ve Walberg,2001, Sosyal Duygusal Öğrenmenin potansiyel etkilerini ikiye ayırmaktadırlar. Birincil etkileri, akademik başarının, öğrenmeye motivasyonun, okula ilginin ve bağlılığın artması, okuldan atılma olasılığının azalması, daha iyi bir derecede mezun olma ve iş bulma olasılığındaki artış noktasında toplanmaktadır. İkincil etkileri ise, daha çok yetkinlik beklentisinin yükselmesi, diğerleriyle işbirliğinin artması, sosyal becerilerin ve problem çözme becerilerinin gelişmesi, topluma bağlılık ve sağlıklı yaşamda artış, madde kullanımında düşüş, şiddet kullanmada düşüş, aile ilişkilerini geliştirme gibi alanlarda görülmektedir(Kabakçı,2006, s:18).

Anne baba tutumlarının özellikle sosyal duygusal öğrenmenin ikincil etkilerinde belirleyici olduğunu düşünüyorum. Bu ikincil beceriler erken çocuklukta anne baba tutumlarıyla şekillenmektedir. Duygusal ve sosyal ihtiyaçları karşılanan çocuklar, kendilerini sevme ve diğer insanlarla sağlıklı ilişki kurma yoluna gideceklerdir. Toktamış (2008), yanlış anne baba tutumlarından dolayı çocuğun duygusal, fiziksel ve sosyal ihtiyaçları yeteri kadar karşılanmadığından erinlikten başlayarak yeteri kadar

sosyalleşemeyen bireyin, topluma uyum sağlamada zorluk çekeceğini söylemiştir. Bunun o bireyin, hayatının diğer gelişim alanlarını da olumsuz olarak etkileyeceğini belirtmiştir. Erken çocuklukta oluşan sosyal ve duygusal kazanımlar, ileri ki yaşlarda çocuğun sosyal ve duygusal öğrenmesini etkileyerek gelecekte ki karakterinin sağlıklı gelişmesine yardımcı olacaktır.

Bireylerin gelişim dönemleri incelendiğinde tüm gelişim dönemlerinin birbiriyle bağlantılı olduğu gözlenmiştir. Gelişim alanlarıyla ilgili yapılan çalışmalarda farkına varılmadan da olsa sosyal ve duygusal gelişimin varlığı kabullenilmiş hatta tüm gelişim alanlarındaki varlığı belirtilmiştir. Sosyal ve duygusal gelişim bireyin hayatı tanınması ve hayatta başarılı olması için olmazsa olmaz kabul edilebilecek bir gelişim alanıdır(Soylu,2007,s:6).

Bireyin sosyalleşmesi, içinde yaşadığı topluma sağlıklı bir şekilde uyum sağlayabilmesi ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesi sosyal ve duygusal becerileri kazanmasıyla mümkündür. Bu becerileri öğrenmesine ve davranışsal olarak hayata geçirmesine yardımcı olacak kişiler de hiç şüphesiz öncelikle anne babadır. Sosyal ve duygusal becerilere ilişkin ilk kazanımları anne-babanın yaklaşımlarından öğrenmektedirler.

Yapılan araştırmaların sonuçları analiz edildiğinde sosyal duygusal öğrenme becerileriyle ilgili olarak daha çok okul temelli sosyal duygusal beceri geliştirme programları oluşturmak hedeflenmiş ve çalışmalar bu çerçevede şekillenmiştir. Önleyici rehberlik çalışmalarının önemli bir bileşeni olan anne baba eğitimlerinde bu konunun işlenmesi ve sosyal duygusal becerilerin gelişmesinde anne-baba sorumluluğu konusunda farkındalık oluşturulması önemlidir. Bu çalışmanın önleyici rehberlik çalışmalarında anne baba eğitim programlarına katkı sunacağı düşünülmektedir. Sınav başarısını (akademik başarıyı) tek ölçüt olarak kabul eden birçok anne babaya yol gösterici olması ve sosyal duygusal becerilerin önemi konusunda farkındalık kazandırması amaçlanmıştır. Anne baba tutumları ile öğrencilerin sosyal duygusal becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesiyle elde edilecek sonuçla; anne baba ve eğitimcilere rehberlik edeceği düşünülmüştür.

Araştırmada ele alınan ebeveyn tutumlarının 11-14 yaş grubundaki erinlerin sosyal-duygusal becerilerini ne yönde etkilediğini göstermesi bakımından önemlidir. Özellikle Anne-baba tutumlarından özerklik desteği boyutu ile Anne/Baba duyarlılık boyutunun erinlerin, stresle başa çıkma, problem çözme, kendilik değerini arttıran becerileri ve

iletişim becerilerini olumlu yönde geliştirmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda araştırmadan elde edilecek veriler anne-babalar tarafından yararlanabilecek bir kaynak olabilir.

1.4. Varsayımlar

- Araştırma kapsamına giren 11-14 yaşındaki erinlerin Kişisel Bilgi Formu, Algılanan Anne-Babalık Ölçeği ve Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ölçeği'ndeki sorulara objektif, içten ve doğru cevap verecekleri varsayılmaktadır.
- İstanbul iline bağlı, Büyükçekmece ve Esenyurt ilçesi evreninden alınan örneklem sayısı çalışma evrenini yeterli düzeyde temsil etmektedir.
- Kullanılan anketler istatistiksel açıdan güvenilirdir.
- Kullanılan istatistiksel teknikler amaca uygundur.
- Yapılan literatür taraması araştırmanın geçerliliği bakımından yeterlidir.

Ana Hipotez;

6.7.8. sınıf öğrencilerinin algıladığı anne baba tutumları ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Alt hipotezler;

- Anne-baba tutumlarından Anne/Baba duyarlılık boyutu; öğrencilerin iletişim becerilerini, problem çözme becerilerini, kendilik değerini arttıran becerilerini stresle başa çıkma becerilerini olumlu yönde etkilemektedir.
- Anne-baba tutumlarından Anne/Baba davranışsal denetim boyutu; öğrencilerin iletişim becerilerini, problem çözme becerilerini, kendilik değerini arttıran becerilerini stresle başa çıkma becerilerini olumlu yönde etkilemektedir.
- Anne-baba tutumlarından Anne/Baba özerklik desteği öğrencilerin; öğrencilerin iletişim becerilerini, problem çözme becerilerini, kendilik değerini arttıran becerilerini stresle başa çıkma becerilerini olumlu yönde etkilemektedir.
- Anne-baba tutumlarından Anne/Baba psikolojik kontrol boyutu öğrencilerin; öğrencilerin iletişim becerilerini, problem çözme becerilerini, kendilik değerini arttıran becerilerini stresle başa çıkma becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir.
- Sosyal Duygusal Öğrenme becerileri; anne-babanın eğitim durumuna, cinsiyete, ve yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir
- Anne baba tutumları; anne-babanın eğitim durumuna, cinsiyete ve yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda verilmiştir:

2013-2014 eğitim-öğretim yılı,

1. İstanbul ilindeki Büyükçekmece ve Esenyurt ilçesinden seçilen iki resmi ilköğretim okulunun 11-15 yaş grubundaki öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Öğrencilerin sosyal duygusal öğrenme becerileri, ilköğretim 2. kademe öğrencileri için geliştirilen öğrencilerin sosyal duygusal öğrenme becerileri ölçeğinden alınan puanlarla sınırlıdır.
3. Öğrencilerin anne-baba tutumlarına ilişkin veriler, Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeğinden alınan puanlarla sınırlıdır.
4. Öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, öğrenim gördüğü alan, okulun fiziksel koşulları, algılanan başarı düzeyi, algılanan sosyo-ekonomik durum ve kardeş sayısına ilişkin veriler vb. demografik veriler, kişisel bilgi formundan elde edilen bilgilerle sınırlıdır.
5. Araştırmada araştırmacıdan, örneklem grubundan ve araştırma ortamından kaynaklanan sınırlılıklar olabilir Ayrıca sonuçlar, araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlikleri ile sınırlıdır

1.6. Tanımlar

Sosyal Duygusal Öğrenme: Çocuk ve gençlerin önemli yaşam görevlerini başarılı bir şekilde yerine getirebilmeleri, kişisel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri ve toplumda üretken bireyler olmaları için kendi duygu düşünce ve davranışlarını bütünleştirme sürecidir (Kabakçı ve Korkut,2008)

Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri: SDÖ becerileri başlığı altında birlikte ele alınan dört temel beceri yer almaktadır. Bu beceriler, problem çözme becerileri, iletişim becerileri, kendilik değerini arttıran beceriler ve stresle başa çıkma becerileridir(Kabakçı,2006)

Problem çözme becerileri: Çeşitli sosyal problemlerde olumlu ve bilgiye dayalı çözümleri geliştirme, uygulama ve değerlendirme kapasitesidir (Payton ve diğ., 2000).

Kendilik değerini arttıran beceriler: Kişinin kendi güçlü ve zayıf yönlerini doğru bir

şekilde algılaması ve günlük yaşamda karşılaştığı zorluklarla kendine güvenen, iyimser bir tarzda başa çıkma kapasitesine ilişkin beceriler bütünüdür (Payton ve diğ., 2000).

Stresle başa çıkma becerileri: Stres durumunda yıkıcı davranışları başlatan dürtüleri kontrol edebilme, kendini duygusal olarak düzenleme ve nasıl hissettiğine ilişkin bilgiyi değerlendirme becerileridir (DuPont, 1998).

İletişim becerileri: Konuşmayı başlatma ve sürdürme ile kendi duygu ve düşüncelerini sözel ve sözel olmayan tarzda net bir şekilde ifade etme becerileridir (Payton ve diğ., 2000).

Tutum: Tutum, bireyin kendine veya çevresindeki herhangi bir konu ya da olaya karşı deneyim ve bilgilerine dayanarak örgütlediği bilişsel, duygusal ve davranışsal bir tepki ön eğilimidir (Baysal, 1981:1-2) .

Ebeveyn Tutumları: Anne ve babaların, çocuğun gerek sosyal, gerek psikolojik, gerekse kişilik gelişimlerini etkileyecek yönde belirli bir birey, nesne ya da ortamlara olumlu veya olumsuz şekilde bir tepkide bulunma eğilimidir (Yavuzer, 1998:141).

Erinlik Dönemi: Çocukluğun sonu ile ergenliğin başlangıcı arasındaki, bireyin cinsel olarak olgunlaşmaya başladığı ergenliğin biyolojik değişikliklerinin gerçekleştiği olgunluk evresidir.(Toktamış,2008)

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Yirmi birinci yüzyılda yaşanan birçok gelişme eğitim sistemini de etkilemiş ve yeni yaklaşımların oluşumunu sağlamıştır. 1980’li yıllardan itibaren eğitimde akademik zekânın tek başına yeterli olmayacağı kabul edilmiş ve eğitimde çoklu zekâ, duygusal zekâ, karakter eğitimi, moral eğitim gibi kavramlar önem kazanmaya başlamıştır (McKenzie, 2004, akt. Kabakçı,2006).

Sosyal duygusal eğitim kavramı ise 1990’lardan sonra hızla önem kazanmaya başlamıştır.(Kabakçı,2006). Yıllardır öğrencilerin akademik gelişimlerine odaklanan yaklaşımlar yavaş yavaş terkedilmiştir. Bunun yerine öğrencilerin sosyal, duygusal ve akademik açıdan bütünsel gelişimini önemseyen ve bu gelişim için çeşitli programlar geliştiren eğitim bilimciler ön plana çıkmıştır. Bu araştırmada özellikle sosyal duygusal öğrenme becerilerinin gelişmesine çok büyük katkıları olan Elias ve sosyal duygusal öğrenme becerilerinin ülkemiz de yaygınlaşması için çaba sergileyen Bacanlı, Korkut ve Kabakçı’nın çalışmalarından etkilenecek oluşturulmuştur.

Sosyal duygusal öğrenmenin çıkışına hız kazandıran hiç şüphesiz Goleman (1995) ve Salovey ve Mayer (1990) gibi araştırmacıların “duygusal zekâ” ile ilgili çalışmalarıdır. Duygusal zekâ yaklaşımı, sosyal duygusal öğrenme yaklaşımının gerek kuramsal gerekse de uygulamalı olarak gelişimini şekillendirmiştir.

Sosyal duygusal öğrenmenin temelini oluşturan kuramcılardan biri olan Elias, sosyal duygusal öğrenmeyi duygusal zekânın eğitim alanındaki uygulaması olarak tanımlamıştır(Elias,2002). Diğer gelişim kuramcılarından farklı olarak Elias sosyal duygusal öğrenme ve duygusal zekâyı eğitim alanında ele almış bu amaçla programlar oluşturulmasını sağlamıştır. Elias, 21. Yüzyılda okul ortamında yeterli olmanın, öğrencilerin karakteri, sosyal duygusal becerileri ve akademik yeterliliklerinin birlikte geliştirilmesine bağlı olduğunu vurgulamıştır. Bu doğrultuda öğretmenlerin akademik çalışmalarını, sosyal duygusal öğrenme kavram ve prensiplerine dayanan bir öğrenme süreci çerçevesinde yapılandırmalarının beklendiğini söylemiştir. Bununla birlikte öğrencilerin demokratik bir yaşam biçimini geliştirip korumaları için de sosyal duygusal becerilere ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir.(Elias, 2001).

Elias Sosyal Duygusal Öğrenme yeterlilikleri, akademik konularla ilişkilendirildiğinde, gençlerin olumlu benlik imajı kazanmalarını, sağlıklı iletişim kurma kapasitelerini, okul başarılarını arttıracaklarını söylemiştir. Böylece öğrencilerin kişisel, sosyal ve akademik ihtiyaçlarını dengeli bir şekilde karşılamaları mümkün olacaktır. Yine Elias, okul ve sınıf yaşamının temelinde sosyal duygusal öğrenme becerilerinin olduğunu vurgulamış, müfredat temelli yaklaşıma dayanan Sosyal Duygusal Öğrenme programlarının eğitsel ve pratik öğeleri içerisinde barındırmasını önermiştir. Okullarda öğrencilerin gerçek yaşamlarında kullanabilecekleri akılcı ve yaratıcı beceriler, model alabilecekleri ve modelleriyle bütünleşebilecekleri fırsatlar, buldukları etkinliklerde geribildirim alabilecekleri olanaklar ve eğitim ortamları dışında kullanabilecekleri becerileri kazandırmaya yönelik imkânlar sağlanması gerektiğini vurgulayan Elias, sosyal ve duygusal öğrenme becerilerinin öğrencilerin özgür ve demokratik toplum içerisinde iyi bir vatandaş olmasına da katkı sağlayacağını belirtmiştir (Elias, 2009).

Elias Sosyal Duygusal Öğrenmenin dünyadaki tüm okullarda uygulanabileceğini söylemiştir. Öğrencilerin gerek okullarına gerekse de tüm yaşamlarına hazırlanmasını amaçlayan Sosyal Duygusal Öğrenme, öğrencilerin sosyal, sağlık, davranışsal ve akademik kazanımlarını desteklemektedir. Sosyal Duygusal Öğrenme öğrencileri test hayatına değil de hayatın testlerine hazırlayarak onlara hayat konusunda pratik yapma şansı vermektedir (Elias, 2001).

Çeşitli okullarda sürdürdüğüm rehberlik ve psikolojik danışmanlık çalışmalarında öğrencilerin okul ortamında en çok zorlandıkları alanın sosyal duygusal gelişim alanı olması, sosyal duygusal öğrenme becerileriyle ilgili kuramlara yönelmeme neden olmuştur. Elias'ın okul temelli sosyal duygusal öğrenme becerileri kuramı ve ülkemizde Korkut(2006), Bacanlı(2012) ve Kabakçı(2006)'nın sosyal duygusal öğrenme becerilerine dikkat çeken çalışmaları araştırmama yön vermiştir. Bu çalışmalar hem kuramsal hem de uygulama boyutlarında araştırmama çok fazla katkı sağlamıştır.

Araştırmanın bu bölümünde öncelikle sosyal duygusal beceriler, bu becerilerin dayandığı kuramlar ve anne- baba tutumlarına ilişkin kuramsal açıklamalar ve ilgili araştırmalar yer almaktadır.

2.1.1 Sosyal Duygusal Beceriler

Bu bölüm dört başlık altında incelenecektir:

1. Sosyal ve duygusal öğrenme ile ilgili tanım ve açıklamalar
2. Sosyal Duygusal Öğrenmenin ortaya çıkışı ve dayandığı kuramlar
3. Sosyal duygusal öğrenme becerileri; Problem çözme becerileri, iletişim becerileri, kendilik değerini arttıran beceriler ve stresle başa çıkma
4. Sosyal ve duygusal öğrenme ile ilgili yapılan araştırmalar.

2.1.2 Sosyal Ve Duygusal Öğrenme İle İlgili Tanım Ve Açıklamalar:

Sosyal duygusal öğrenme kavramının tanımı farklı yazarlarca farklı şekilde yapılmıştır. Bu tanımlarda ortak birçok nokta bulunmaktadır. Aşağıda sosyal ve duygusal öğrenmeye ilişkin araştırmacılar tarafından yapılmış tanımlar bulunmaktadır.

Sosyal duygusal öğrenme, çocuk ve gençlerin önemli yaşam görevlerini başarılı bir şekilde yerine getirebilmeleri, kişisel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri ve toplumda üretken bir birey olmaları için kendi duygu, düşünce ve davranışlarını bütünleştirme sürecidir(Kabakçı,2006,s:13).

Bireyler sosyal beceriye sahip olmakla birlikte elde ettiği avantajları da vardır. Bunlar; akranları tarafından kabul görme, önemli diğer insanların değerlendirilmesi, akademik başarı, benlik kavramı ve okula uyumdur(Yurdakavuştu,2012,s:4).

Matson ve Ollendick, sosyal beceri etkili kişilerarası işlevler için gerekli yetenek olup bireyin başkalarıyla kalabilme becerisi ve akranlar, öğretmenler, ebeveynler ve diğer yetişkinler arasındaki popülerliği belirleyen sosyal davranış ile bağlantılı olan yapı ya da sistem olarak tanımlanmaktadır(Matson ve Ollendick (1988), akt. Yurdakavuştu,2012,s:39).

Sosyal ve duygusal öğrenme, duyguları kontrol etme ve olumlu ilişkiler kurmanın yanında bireyin sorumluluk alması, doğru kararlar vermesi, başarısızlıkla savaşması, kendi motivasyonunu yükseltmesi gibi becerilerin kazanılmasını sağlar(Soylu,2007,s:1).

Sosyal beceriye sahip olmanın akranları tarafından kabul edilme, okula uyum sağlama, akademik açıdan başarı elde etme, benliğini olumlu algılama, olumlu kişilerarası ilişkiler

geliştirme gibi (Gresham, 1986) yaşam doyumlarını olumlu yönde etkileyebilecek avantajları bulunmaktadır(Hilooğlu,2009,s:4)

Çeşitli beceri ve davranışların öğrenilmesi, sosyal duygusal öğrenmenin tanımlarında yer alan önemli bir boyuttur. O'Brien, Weissberg ve Munro (2005),SDÖ' yü duyguları fark etme ve yönetme, arkadaş edinme, diğerlerinin ihtiyaçlarına duyarlılık geliştirme, olumlu ilişkiler kurma, karar verme, çatışmaları barışçıl yollarla çözme, alkol ve madde kullanımından kaçınma, zor durumlarla baş etme becerilerini kazanma süreci olarak tanımlamışlardır. Bu davranışlara gençlerin okulda başarılı olmalarını, sağlıklı ebeveynler ve üretken vatandaşlar olmalarını sağladığına değinmişlerdir.

Benzer şekilde Elias'da sosyal duygusal öğrenmeyi öğrencilerin diğerleriyle geçinme, diğerlerinin ihtiyaçlarına duyarlı olma, etkili iletişim kurma, ilişkilerini geliştirme, öğrenme gibi yaşam görevlerini yerine getirebilmeleri için gerekli olan becerileri kazanma süreci olarak ele almıştır(Elias,2006).

Sosyal beceri, bireyin başkalarıyla başarılı bir şekilde etkileşimde bulunmasına olanak sağlayan davranışlardır. Bu davranışları gösteren kişi, kişiler arası durumlarda çevresinden pekiştirme elde eder ve bu pekiştirmeleri sürdürür. Sosyal beceriler davranış şeklinde ortaya çıkarlar, kişiler arası bir nitelik gösterirler, çevredeki kişiler tarafından beğenilirler, iletişim ve etkileşimi sürdürmeye yöneliktirler, tekrarlanabilirler, belirlenebilirler. Kişiler arası ilişkileri başlatma, sürdürme ve uygun şekilde bitirme becerileri sosyal beceri kapsamında değerlendirilebilirler(Bacanlı,2002,s:25).

Bireylerin kendini gerçekleştirmesini sağlayan en önemli beceriler sosyal ve duygusal becerilerdir. Bu beceriler kendini doğru ifade etme, sosyal yaşama uyum sağlama, problem çözme ve stresle başa çımasını sağlayan temel taşlardır. Çocukların gerek okul gerekse hayat başarısını yakalamaları için öncelikle aile ortamında daha sonra eğitim ortamlarında bu becerilerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekir.

Sosyal Duygusal Öğrenmenin ortaya çıkışı ve dayandığı kuramlar:

Eğitim çalışanları, geçmişten beri öğrencilerin sosyal duygusal gelişiminin önemini kabul etmelerine rağmen, okul müfredatlarının akademik yönelimli olmasına bağlı olarak daha çok akademik performansı geliştirmeye çalışmışlardır. İlerleyen zamanlarda

öğrencileri riskli davranışlardan korumak için sosyal duygusal kaynakların ele alınma ihtiyacı, değişen toplum ve teknoloji yaşamı ile iş yaşamının gereksinimlerine bağlı olarak, sosyal duygusal becerilere verilen önem kazanmıştır (Lopes ve Salovey, 2004.,akt. Kabakçı,2006,s:17)

Sosyal beceri ile ilgili ilk bilimsel incelemeler, William James' in Psikolojinin Prensipleri adlı eserine dayanır. James bu eserinde insanların sosyal ilişkilerinin temelinde birçok sosyal benliğin bulunduğu tezini ileri sürmüştür. James' in bu tespitleri sosyal ilişkilere ışık tutmakla birlikte beceriden ziyade benlik kavramı üzerinde durmuştur (Bacanlı,2002,s:40).

Sosyal duygusal öğrenme kavramı üzerinde daha çok durulmasının diğer nedenleri arasında çocuk gelişimi ve önleme çalışmaları ve duygusal zekâya ilişkin çalışmaların artması, CASEL (Collaborative for Academic Social Emotional Learning), karakter eğitimi birliği gibi kurumların kurulması vardır. Sosyal duygusal öğrenme alanı biyolojinin doğası, duygular ve zekânın başarı ve mutlulukla ilişkisine ilişkin yeni anlayıştan ortaya çıkmıştır (Stem, 1999, akt. Kabakçı,2006)

Sosyal ve duygusal öğrenmeyle ilgili bugüne kadar yapılan tanımlamaların hepsinde ortak olan beş madde (kendini tanıma, duyguları kontrol etme, kendini harekete geçirme, empati kurma ve ilişkileri yürütme), duygusal zekânın da tanımında yer almaktadır. Bu durum sosyal ve duygusal öğrenmenin temelini duygusal zekâya dayandığını göstermektedir(Soylu,2007,s:8).

Sosyal duygusal öğrenmeye ilişkin çalışmalar arttıkça akademik konular sosyal duygusal konularla birlikte ele alınmaya başlanmıştır. Örneğin, çalışma alışkanlıklarıyla bir Sosyal duygusal öğrenme becerisi olan çatışma çözme birlikte ele alınabilmektedir veya öğrencilerin edebiyat dersindeki bir konuda, karakterlerin aralarındaki çatışmayı çözmelerine bağlı olarak çatışma çözme becerilerini kullanmaları söz konusudur(Kabakçı,2006,s:13).

Sosyal duygusal öğrenme' nin ilişkili olduğu yaklaşımlar; duygusal zekâ, çoklu zekâ, sosyal beceriler ve sosyal öğrenme kuramını sayabiliriz. Sosyal duygusal öğrenme ile en yakından ilişkili olan bu yaklaşımları ele alacağız.

2.1.3.1 Duygusal Zeka(EQ):

Duygusal zekâ kavramı, ilk defa Salovey ve Mayer (1990) tarafından kullanılmıştır. Duygusal zekâ kişinin duygularını sosyal anlamda doyurucu bir şekilde anlama ve düzenleme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Elksnin ve Elksnin, 2006). Yeşilyaprak’a (2001)göre duygusal zekâ kişinin duygularını akıllıca ve yararlı bir biçimde kullanma yeteneğidir(Kabakçı,2006,s:23).

Goleman (2007) duygusal zekayı kişinin kendi duygularını anlaması, başkalarının duygularına empati beslemesi ve duyguların yaşamı zenginleştirecek biçimde düzenleyebilmesi yetisi olarak tanımlayarak bireyin bilişsel yönünden başka sosyal ve duygusal yönüne de dikkat çekmiştir(Körler,2011,s:38)

Duygusal zekânın dört temel durumu bulunmaktadır. Bunlar; duyguları tanıma, duyguları anlama, duyguları düzenleme ve duyguları kullanma(Soylu,2007,s:31).

Duygusal zekâ insan zekâsını anlamaya yönelik yeni derinlikler getirmektedir. "Neden bazı insanlar diğerlerine göre hayatta daha başarılı olabilmektedirler?" Bir diğer anlatımla, “okuldaki başarıyla hayattaki başarı arasındaki ilişki beklendiği gibi gerçekleşmemektedir”. Bu soru insanları genel başarı konusunu yeniden gözden geçirilmesine yöneltmekte ve başarının tanımlayıcısının yalnız başına zekâ bölümü olmadığı iddia edilmektedir. Zekâ bölümü üst düzey olan insanlar hayatta bocalarken, düşük olan insanlar başarılı olabilmektedir(Mumcuoğlu,2002,s:17).

Goleman, insanların IQ’larının yüksek olmaları onların başarılarının garantisi değildir, çünkü EQ’ları düşükse, başarılı olamayabilirler, demektedir. Goleman’ın duygusal zekası 5 öğeden oluşmaktadır:

1. Özbilinç: Kendi değerinin farkında olma,
2. Duygu Yönetimi: sıkıntı verici duygularla başa çıkma,
3. Kendini Yönlendirme: kendini başarıya doğru güdüleme,
4. Empati: başkalarının duygularını anlama,
5. Sosyal İlişkiler: Temel sosyal becerilere sahip olma(Bacanlı,2006,s:8)

Elias, Arnold ve Hussey (2003:4) duygusal zekâyı zihinsel etkinlikleri eyleme ve başarıya dönüştüren sosyal ve duygusal beceriler sistemi olarak açıklamaktadırlar. Yazarlar zihinsel süreçleri akademik zekâ “IQ” ve Duygusal zeka “EQ” kavramlarıyla iki ana

başlığa indirgemektedirler. IQ alanının okul ortamında akademik başarıyı ve bilişsel doğayı işaret ettiğini vurgulamaktadır. EQ ise sosyal beceriler ile duygu yönetim becerilerine işaret ettiğini söylemektedirler(Türnüklü,2005,s:140)

Elias ve meslektaşları “EQ” duygusal zekâ alanını okul ortamında “sosyal ve duygusal öğrenme (social and emotional learning)” ile ilgili beceri alanıyla ilişkilendirmektedirler.

Duygusal zekâ, SDÖ ile en yakından ilişkili olan yaklaşımdır. Gardner’ın görüşlerine paralel olarak Goleman, bilişsel zekâ anlayışının dar olduğuna değinmiştir çünkü bu zekâ anlayışı günlük yaşamda nasıl davranılacağına ilişkin birçok önemli yeterlilik üzerinde fazla durmamaktadır. Goleman duygusal zekâ alanındaki yetersizliğin evlilikten fiziksel sağlığa kadar geniş bir alanda olumsuz sonuçlara neden olacağını belirtmiştir. SDÖ bu noktada geniş bir perspektifte ele alınır ve iyilik hali ve duygusal sağlığı artıran yaşam tarzına ilişkin tutumlar, inançlar, davranışlar, beceriler bu kapsamda değerlendirilir(Zins ve Wagner, 1987; Akt. Kabakçı,2006).

Elias, Arnold ve Hussey (2003:9) öğrencilere sosyal becerilerin ve duygu yönetim becerilerinin öğretilmesinin onların eğitimlerinin barışçıl, uygar ve insancıl bir birey olmalarında anahtar öge olduğunu vurgulamaktadırlar. Belirlenen beceriler arasında yer alan empati, duygularını yönetme, atılganlık, duyarlılık, işbirliği, özdenetim, öz yönetim, problem çözme, dinleme beceriler, pozitif düşünme gibi beceriler temelde insana erdem ve değer yükleyen becerilerdir(Türnüklü,2005,s:141).

Duyguların ilk öğrenildiği yer ailedir. Kendi duygularını fark etme, başkalarının duygularını fark edip empati kurma ve duygulara karşı duyarlı olma becerilerinin temelleri aile ortamında atılır. Çocuklar özellikle anne babanın duygular karşısındaki tutum ve yaklaşımlardan etkilenecek duygusal becerilerini oluştururlar.

2.1.3.2 Çoklu Zekâ Kuramı:

Sosyal duygusal öğrenme becerileriyle ilgili diğer bir kuram çoklu zeka kuramıdır. Gardner tarafından ortaya atılan bu kurama göre yedi tür zekâ bulunmaktadır; dilbilimsel zekâ, müzik zekası, uzay (ilişkileri) zekası, mantık-matematiksel zeka, bedensel zeka, benlik bilgisi ve başkalarını anlama. Gardner’in özellikle “başkalarını anlama” kısmen de “benlik bilgisi” zekâları sosyal zekâ ile ilişkili görünmektedir. Denebilir ki, benlik bilgisi duygusal zekâdır, başkalarını anlama da sosyal zekâ(Bacanlı,2012,s:13)

Gardner (1993), zekâyı yedi farklı alana ayırarak, kişilerin zekâ yapılarının tek bir alanda değerlendirilemeyeceğini, her insanın birden fazla zekâ alanına sahip olabileceğini söylemiştir. Bu zekâ alanlarından kişilerarası-sosyal zekâ ve kişisel-içsel zekâ sosyal duygusal öğrenme ile ilgili çalışmalara kaynaklık etmiştir. Kişilerarası-sosyal zekâ insanlarla birlikte çalışabilme, kolaylıkla iletişim kurabilme, insanları yönetebilme, ikna edebilme, onların duygularını anlayabilme becerisini göstermektedir. Kişisel-içsel zekâ ise kişinin kendini tanıması, duygu ve düşüncelerinin farkına vararak onları şekillendirmesi, güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olmasını ifade eder (Körler,2011,s:38)

Bu kuram dâhiler, öğrenme güçlüğü çekenler ve beyin hasarı geçirmiş kişiler üzerindeki çalışmalar ve zekâ araştırmalarından yola çıkılarak geliştirilmiştir. Gardner akademik zekâyı (IQ) ölçebilen bu testlerin akademik olmayan ortamlarda kullanılamayacağını ve okulun da sadece akademik bir ortam olmadığını vurgulamaktadır. Bu kuram için yapılan çalışmalar okullara ve testlere göre değil dışarıdaki insanlar üzerindeki çalışmalar sonucu oluşturulmuştur. Ayrıca testlerde başarısız kabul edilen bireyler sporda veya müzikte oldukça başarılı olabilmektedirler(Açıköz,2003, akt. Soylu,2007).

Çoklu zekâ kuramında yer alan, benlik bilgisi ve başkalarını anlama zekâsı sosyal duygusal becerileriyle çok yakından ilişkilidir. Benlik bilgisi kendini ve duygularını tanıma ve farkına varabilmeyi dolayısıyla duygusal becerileri, başkalarını anlama zekâsı da sosyal ilişki becerisini kapsamaktadır.

2.1.3.3 Sosyal Öğrenme Kuramı:

Çoğu sosyal duygusal öğrenme etkinliğine rehberlik eden önemli bir bakış açısı, sosyal öğrenme kuramıdır.

Sosyal beceri eğitiminin kavramsal temeli sosyal öğrenme kuramına dayanır. Kullanılan eğitim tekniklerinde de bu kavramsal yaklaşım temel alınır(Yurdakavuştu,2012,s:41).

Sosyal öğrenme kuramı, bir bireyin davranışının kişinin diğerleriyle ilişkisinin, çevresindeki insanların ve bizzat çevrenin kendisinin incelenmesiyle anlaşılacağı üzerinde durur. Bu yaklaşım yeni bir davranışın öğrenilmesini; yeterli modellerin gözlenmesi, istenen davranışların uygulanması, doğru performans için olumlu pekiştirme

alınması koşullarına bağlar. Birey hem çevresini etkilemekte hem de çevresinden etkilenmektedir(Kabakçı,2006,s:31)

Bu kurama göre anne babanın uyguladığı disiplin türü çocuğun erken yaşlardaki kontrolleri içselleştirme yeteneğinde merkezi bir rol oynamaktadır. Davranışın neden onaylanıp onaylanmadığını açıklayan ana-babalar çocuğun ne istediğini anlamasını kolaylaştırıp kendi davranışlarının sonucunu tahmin etmesini sağlamaktadırlar (Arı ve Ark.,2002, akt. Sarı, 2007).

Sosyal duygusal öğrenme becerileri çok fazla beceriyi içermektedir. Bu becerilerin birçoğu sosyal model alma yoluyla oluşmaktadır. Çocuklar, kendileriyle kurulan iletişim şeklerinden, davranışlardan ve tutumlardan etkilenerek sosyal ve duygusal öğrenmeyi gerçekleştirmektedirler.

2.1.4 Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri

Sosyal duygusal öğrenme becerileri dört başlık altında ele alınmıştır. Problem çözme, stresle başa çıkma, iletişim becerileri ve kendilik değerini arttıran beceriler.

2.1.4.1 Problem Çözme Becerileri

Sosyal duygusal öğrenme becerilerinden biri problem çözme becerisidir. Problem çözme becerisi, sorunlar karşısında akılcı, doğru ve etkili sonuçlar geliştirmeyi ve sorunlara çözüm odaklı yaklaşmayı içerir.

Problem çözme becerileri çatışmaları saldırgan olmayan bir tarzda ele almak amacıyla kişinin belirli davranışları içeren bir süreci kullanmasına dayanmaktadır. Bu anlamda problem çözme becerileri de diğer beceriler gibi başka becerilerle; özellikle çatışma çözme ve karar verme becerileriyle ilişkilidir(Kabakçı,2006,s:36)

Sorunlar ve çatışmalar sosyal hayatın doğal birer parçalarıdır. Yetişkinlerde olduğu gibi çocuklarda da her zaman istenen yanıt veya tepki alınmayabilir, sonuçta durumla ilgili olarak öfke duyulabilir. Problem çözme becerisi, kişinin bu sorunla baş etmede nasıl bir yol izleyeceğini belirler. Sosyal becerisi yeteri kadar iyi olmayan çocuklar fikir ayrılıklarıyla veya anlaşmazlıklarla baş etmede sıkıntı yaşarlar(Sosyal,2011,s:113)

Problem çözüme becerileri temel sosyal duygusal yeterliklerden ve yaşam becerilerinden olmaları nedeni ile daha etkili yaşam için problem çözüme-karar verme becerilerine gerek olduğu açıktır(Korkut,2011,s:159)

Dewey'in problem çözüme yaklaşımına dayalı olarak Bingham tarafından belirlenmiş olan problem çözüme aşamaları şunlardır:

1. Problemin farkında olmak ve onunla uğraşma isteği duymak.
2. Problemi açıklamak, ilgili olduğu alanı tanımak ve ilgili olduğu problemler grubunu anlamaya çalışmak.
3. Problemlerle ilgili bilgiler toplamak, problemin çözümüne uygun düşecek bilgiler seçmek ve düzenlemek.
4. Toplanan bilgiler ışığında muhtemel çözüm yolları belirlemek.
5. Çözüm yollarını değerlendirerek en iyisini seçmek.
6. Seçilen çözüm yolunu uygulamak.
7. Kullanılan çözüm yolunu değerlendirmek.” (Fidan, 1985).

Problem çözüme sürecinde, adı konan problem için en iyi çözüm yolunun ne olduğuna karar vermek gereklidir. Karar verirken de problem çözümedeki aşamalarda olduğu gibi önce karar verilmesi gereken durumun tanımlanması ve seçeneklerin bulunması gerekmektedir. (Korkut,2011,s:158)

2.1.4.2 İletişim Becerileri

Sosyal ve duygusal öğrenmenin temel becerilerinden biridir. Etkili ve doğru iletişim, bu becerinin erken yaşlarda kazanılıp sonraki yaşlarda geliştirilmesine bağlıdır. İletişim becerisi, Sözel ve sözel olmayan iletişimde doğru ifadelerin seçilmesi, karşıdaki kişinin mesajını doğru algılayıp karşılık verilmesi, birbirini anlamaya, duygu ve düşünceleri doğru bir şekilde ifade etmeye dayanır.

Anlamlı iletişim kurma becerisi konuşmayı başlatma ve sürdürme ile kendi duygu ve düşüncelerini sözel ve sözel olmayan tarzda net bir şekilde ifade etme olarak

tanımlanabilir. İletişim becerisi aktif dinleme, karşılıklı paylaşımaya dayalı işbirliği, her iki tarafın ihtiyaçlarını dikkate alma, gerektiğinde hayır deme ve yardım aramayı içeren bir sürece dayanır (Payton ve diğ., 2000).Akt.kabakçı,2006,s:38)

Yetişkin insanlar arasında olduğu gibi çocuklar arasındaki iletişim de sözel ve sözel olmayan yollarla sağlanır. Sözel iletişimde kullanılan dil, seçilen sözcükler, anlamlarının yanı sıra iletişim mesajları da içerirler. Sosyal becerisi normal düzeyde olan çocuklar, nerede ne söyleyeceklerini, esprili bir sözel kırıcı bir söz arasındaki farkın ne olduğunu, kiminle nasıl konuşulacağını ayırt etme becerilerine sahiptir. İletişim becerisinin bir diğer boyutu ise sözel olmaya iletişimidir. Mimiklerimiz, vücut dilimiz, ses tonumuz ve yüz ifadelerimiz sözel olmayan iletişimin birer parçasıdır. Sosyal beceri eksikliği olan çocuklar bu sözel olmayan mesajları okumakta zorluk yaşarlar(Soylu,2011,s:111)

Etkili iletişim becerisi beş öğeden oluşmaktadır. Bunlar;

1. Beden Duruşu: Dik, kendine güvenen ama kibirli olmayan bir tarzdadır;
2. Göz teması: Karşıdakinin doğrudan gözlerine bakma ve açık iletişim kurma anlamına gelir.
3. Uygun bir içerik kullanarak kendini ifade etme: Uygun bir dil ile gerçekten ne hissettiğini söylemeyi içerir;
4. Ses tonu: Ne bağırın ne de fısıldayan; sakın bir ses tonu kullanma becerisidir;
5. Etkili dinleme: Etkili dinleme, karşıdaki kişinin anlaşıldığını ifade etmek üzere o kişiye sözel ve sözel olmayan şekilde dikkatini verme kapasitesidir(Elias ve Tobias, 1996; Elias, Arnold ve Hussey, 2003; Payton ve diğ, 2000, akt. Kabakçı ,2006,s:39).

Bireylerin günlük yaşamlarında diğer bireylerin görüşlerine, düşüncelerine saygı ve hoşgörülü olmayı öğrenmeleri demokratik bir toplum yaratma açısından önemlidir. Bu amaçla geliştirilen iletişim becerileri hem bireyin ve toplumun yaşamına zenginlik ve saygınlık getirecek, hem de kişilerarası sağlıklı ilişkilerin oluşmasını sağlayacaktır (Cüceloğlu,2005,s:45).

Kişinin sahip olduğu iletişim becerilerinin artması, kişiler arası ilişkilerin etkililiğinde de artış yaratmaktadır. Bunun yanında, kişiler arası ilişkilerdeki becerilerle, psikolojik uyum arasında olumlu bir ilişkinin olduğunu gösteren araştırmalarla birlikte

kişiler arası becerileri, bireylerin kendini gerçekleştirmelerinin kaynağı olarak ele alanlarda vardır. Abacı(1995)tarafından yapılan bir çalışmada, iletişim becerileri arttıkça, bireylerin kendini gerçekleştirme düzeylerinde artış olduğu bulunmuştur(Korkut,2011,s:122)

2.1.4.3 Kendilik Değerini Arttıran Beceriler

Kendilik değeri bizim benlik algımızla ilgilidir. Kendimize ilişkin oluşturduğumuz yargılar, dışarıdaki kişilerin bizimle ilgili değerlendirmelerine ilişkin farkındalığımızı içerir. Kendimize ilişkin inançlarımız kendimize biçtiğimiz değer erken çocukluk döneminde anne baba yaklaşım ve tutumlarıyla fazlasıyla ilgilidir.

Kendilik Değeri, benliğin değerlendirici, tutumsal yanı; dışarıdan gelen geribildirimler, başarı duygusu, yeterliğin farkında olması sonucu olarak gelişen ve süren, kabul ve değerlik duygusunu içeren benlik kavramı içinde yerleşmiş duyuşsal yargılardır(Korkut,2011,s:198)

Kendilik değeri benlik tasarımı içinde çok çeşitli alanları barındırır. Akademik alan, sosyal alan, sportif beceriler, sanatsal etkinlikler gibi birçok alanın varlığından söz edilebilir. Dolayısıyla farklı alanlarda farklı kendilik değerleri olması beklenebilir.

Kendilik değeri açısından önemli olan öz farkındalık, duygulan anlama ve ifade etmedir. Kendilik değeri, Kişinin kendi duygu ve düşüncelerine dikkat etmesini gerektirir(Kabakçı,2006,s:40).

2.1.4.4 Stresle Başa Çıkma

Stres, kişinin kendini tehdit veya baskı altında algıladığında verdiği fiziksel, zihinsel, duygusal ve davranışsal tepkiler bütünüdür. Bu tepkilerin yerinde sağlıklı ve doğru bir şekilde ortaya konulması stresle başa çıkma becerisinin ne kadar geliştiğiyle alakalıdır.

Stresle başa çıkmanın farklı tanımları vardır. DuPont'a göre (1998) stresle baş etme becerisi yıkıcı davranışları başlatan dürtüleri kontrol edebilmektir. Bu durum kendini duygusal olarak düzenlemekle de ilgilidir ve nasıl hissettiğine ilişkin bilgiyi stres durumunda değerlendirmeyi içerir(Kabakçı,2006,s:42).

Önengener ve ergenler streslerini ya da aşırı yüklenmelerini genel olarak düşük özsaygı, öfke ve güvensizlik olarak gösterirler. Ayrıca kuralları çiğneme ve yüksek riskli davranışlara yönelme eğilimi de gösterirler. Bazı çocuklar duygularını doğrudan gösterirken bazıları içe atar, bazıları da uygun olmayan davranışlar göstererek stres duygularını dışa vurur. (Longo,2000 akt. Korkut,2011)

Öğrencilerin günümüz şartlarına kendi gelişim dönemlerinin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde uyum sağlayabilmesi için stresle başa çıkma davranışlarını kazanması gerekmektedir.

Amirkhan (1990) stresle başa çıkmada kullanılan çok sayıda tepkinin altında yatan genel stratejileri ortaya koymak amacıyla üç aşamalı bir faktör analizi çalışması gerçekleştirmiştir her aşamada büyük sayıdaki heterojen örneklem gruplarıyla çalışmış ve çalışmalarda ısrarla üç temel başa çıkma yolunun ortaya çıktığını görmüştür; Problem çözme, sosyal destek arama ve kaçınma. O'na göre problem çözme; stresin basit bir farkındalığından çok, onu kontrol etmeyi, yönetmeyi içeren daha belirli, araçsal bir stratejidir. Kaçınma; geri çekilmenin bir boyutunu içeren olası duygusal stratejilerden biridir. Sosyal destek arama ise; daha çok insan ilişkileriyle ilgili olarak değerlendirilen bağımsız bir strateji olarak ortaya çıkmaktadır(Korkut,2011,s:94)

2.1.5 Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Üzerine Ülkemizde Yapılan Araştırmalar

Aşağıda ülkemizde sosyal ve duygusal beceriler üzerine yapılan araştırmalar bulunmaktadır.

Yüksel(1997), “Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyine etkisi” konulu araştırmasında; sosyal beceri eğitimi programına katılan üniversite öğrencilerinin genel olarak sosyal beceri düzeyleri, bu programa katılmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur. Bu da gösteriyor ki, sosyal beceri eğitiminin, üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine olumlu yönde etkisi vardır.

Sümer ve Güngör (1999) bir araştırmasında, kabul/ilginin yüksek olduğu aileden gelen gençlerin, kabul/ilginin düşük olduğu ya da denetimin yüksek olduğu aileden gelen gençlere göre daha düşük düzeyde sürekli kaygıya sahip olduklarını tespit etmiştir.

Yukay(2003), ilköğretim 3. sınıf öğrencilerine yönelik geliştirilen sosyal beceri programının değerlendirilmesi çalışmasında, geliştirilmiş olan sosyal beceri eğitimine yönelik grup rehberliği programının, ilköğretim 3.sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerini(sosyal yeterlilik ve olumsuz sosyal davranışlar bağlamında) ve benlik algılarını geliştirmede etkili olduğunu bulmuştur. Araştırmacı tarafından geliştirilen “sosyal beceri eğitimi programı” grup rehberliği yöntemiyle uygulandığında gruptaki bireylerin kişilerarası ilişkilerini, öz denetim becerilerini, akademik becerilerini geliştirmekte; olumsuz sosyal davranışlarını, saldırgan-sinirli davranışlarını ve anti sosyal-agresif davranışlarını azaltmakta ve benlik algılarını yükselttiği bulunmuştur.

Özlek(2003), lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini, problem çözme, utangaçlık, sınıf düzeyi ve algılanan sosyoekonomik düzey değişkenleri açısından incelediği araştırmasında, sosyal beceri puanlarının en önemli yordayıcısı olarak problem çözme değişkenini bulmuştur. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri yükseldikçe problem çözme becerilerinin yükseldiği, buna karşılık utangaçlık düzeylerinin düştüğü gözlenmiştir.

Atıcı (2003) “İstenmeyen davranışlarla basa çıkmada Glasser’in problem çözme yaklaşımının uygulanması” adlı araştırmasında sosyal ve duygusal öğrenmenin ilkelerinden sorumluluk almayı temel alan Glasser’in yöntemini kullanmıştır. Glasser’in 7 aşamada problem çözme yöntemiyle yapılan araştırma sonucuna göre istenmeyen davranışları çözmeye etkili yol davranışı öğrenciyle birlikte çözmek ve sorumluluk alma konusunda öğrencileri desteklemektir. Böylece öğrenciler daha kısa sürede ve daha etkili şekilde problemlerle basa çıkmayı öğrenmektedir(Soylu,2007,s.64).

Uzamaz ve Güçray(2004), sosyal beceri eğitiminin ergenlerin kişiler arası ilişki düzeylerine etkisini incelemek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma, ön test, son test, deney ve kontrol gruplarından oluşan deneysel araştırma modeline göre düzenlenmiştir.

Akkuş (2005),İlköğretim 5.sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerinin özsaygı ve denetim odağı ile ilişkisini ele aldığı çalışmasında, olumlu sosyal davranışlar ile anne-babanın eğitim ve gelir durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu, olumsuz sosyal davranışlar ile anne-babanın eğitim ve gelir durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüş. Olumlu sosyal davranışlar ile özsaygı düzeyi arasında anlamlı ve pozitif, olumsuz sosyal davranışlarla anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Son

olarak, olumlu sosyal davranışlar ile denetim odağı düzeyi arasında anlamlı ve negatif, olumsuz sosyal davranışlarla anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Kabakçı (2006), İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme becerileri araştırmasında ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme becerilerini incelemiştir. Bu amaçla öncelikle Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ölçeği geliştirilerek geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış ve ardından ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme becerilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi ve sosyo-ekonomik düzey değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır.

Vural(2006), Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisini araştırmıştır. Geliştirilen aile katımlı sosyal beceri eğitimi programı ile ailelerden destek alan bir yaklaşımla okul öncesi eğitim almakta olan altı yaş grubu çocukların temel sosyal becerilerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi amacıyla, anaokuluna devam eden altı yaş grubu kırk çocuk ve ailelerinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Soylu (2007),Fırat üniversitesi öğrencilerinin sosyal ve duygusal öğrenme becerileri çalışmasında; öğrencilerin cinsiyete, sınıflara, fakültelere, başarı durumlarına, anne-baba eğitim durumuna ve yetiştikleri yerleşim yerlerine göre sosyal ve duygusal öğrenme becerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma tarama modelli yapılmış ve SDÖB ölçeğine göre değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin birçoğunun SDÖB'ne sahip oldukları gözlenmiştir. Ancak bazı maddelerde geliştirilmesi gereken beceriler olduğu da tespit edilmiştir.

Hiloğlu (2009) “ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbaca davranışlarını yordamada sosyal beceri ve yaşam doyumunun rolü” araştırmasında, zorbalığa karışan ve zorbalığa karışmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşma olup olmadığına bakılmıştır. Yapılan Mann Whitney U testi analizi sonucunda; zorbalığa karışan öğrencilerin ve zorbalığa karışmayan öğrencilerin olumsuz sosyal davranışlar, olumlu sosyal davranışlar ve sosyal beceri toplam puanları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Zorbaliğa karışan öğrencilerin olumsuz sosyal davranışlarının, zorbalığa karışmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu; zorbalığa karışmayan öğrencilerin olumlu sosyal davranışlarının ve sosyal beceri toplam puanlarının zorbalığa karışan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Şaşkın (2010), İlköğretim okulları 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi üzerine Küçükçekmece’de bir araştırma çalışmasıyla ilköğretim okulları 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin sosyal becerileri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Küçükçekmece’de iki ayrı ilköğretim okulu öğrencileri üzerinde bir anket uygulaması gerçekleştirilmiş, ilköğretim okulları 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerinin öğrencilerin kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Totan (2011), Problem çözme becerileri eğitim programının ilköğretim 6. Sınıf öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme becerileri üzerine etkisi adlı çalışmada, ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinde problem çözme becerileri eğitim programının onların sosyal ve duygusal öğrenme ihtiyaçlarından görev bilinci, akran ilişkileri ve öz-düzenleme ile sosyal ve duygusal öğrenme becerilerinden iletişim becerileri, problem çözme becerileri, stresle başa çıkma becerileri ve kendilik değerini arttıran beceriler düzeylerine olan etkilerini incelemiştir. Ayrıca araştırma kapsamında problem çözme becerileri eğitim programının ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin sosyal ve duygusal öğrenme ihtiyaçları toplam puanı ile sosyal ve duygusal öğrenme becerileri toplam puanına olan etkileri de incelenmiştir.

Topuksal (2011), İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin ana-baba tutumları açısından incelediği araştırma sonucunda genel olarak demokratik ana-baba tutumuna sahip öğrencilerin Duygusal Zeka Ölçeği Bireylerarası, Stres Yönetimi ve Uyum alt ölçek puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Birey içi, Bireylerarası ve Uyum alt ölçeklerinde ise en düşük puan ortalamasının ihmalkâr ana-baba tutumuna sahip öğrencilerde olduğu saptanmıştır.

Körler (2011), İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından yalnızlık düzeyleri ve yalnızlık ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde yalnızlığı yordayan değişkenlerin anne eğitim durumu, akademik başarı düzeyi ve sosyal duygusal öğrenme becerilerinden kendilik değerini arttıran beceriler ve iletişim becerileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akkaya (2012), İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin özkavramları ile algılanan problem çözme düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İkinci kademe öğrencilerinin özkavramları ile algılanan problem çözme düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir.

2.2 Anne Baba Tutumları

Sosyal duygusal becerilerin oluşması ve geliştirilmesinde çok fazla etkiye sahip olan anne baba tutumları aşağıda ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. Çocukların birçok becerisini, davranışını belirleyen anne babaları tarafından onlara gösterilen yaklaşım biçimidir. Bu bölümde anne baba yaklaşım biçimlerinin neler olduğu ve çocuklar üzerindeki etkisi ele alınacaktır.

Bu bölüm dört başlık altında incelenecektir:

1. Tutumun tanımı ve öğeleri.
2. Ana babalık biçimleri ve yaygın ana baba tutumları
3. Anne- baba tutumlarıyla sosyal beceri arasındaki ilişki.
4. Anne baba tutumları ve sosyal duygusal beceriler üzerine yapılan araştırmalar

2.2.1 Tutumun tanımı ve öğeleri.

Tutum, belirli bir olguyu veya nesneyi belli bir ölçüde olumlu veya olumsuz olarak değerlendirerek bireyin kendisinde geliştirdiği duygu, düşünce ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir. Bir tutum kişinin belli bir nesneye ilişkin duygu, düşünce ve davranışlarından oluşmaktadır. Tutumun öğeleri karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedirler (Hanyaloğlu, 1995,akt. Toktamış,2008).

Kimse doğuştan herhangi bir tutuma sahip şekilde doğmaz. Tutumlar, insanların hayat boyunca yaşadıkları deneyim, pekiştirmeler, taklit ve sosyal öğrenmeler sonucu oluşur. Birçok tutumun kökeni çocukluğa dayanırken, genelde tutumlar insanların kendi deneyimleriyle oluşur, bazıları da başka kaynaklardan elde edilmektedir (Kağıtçıbaşı,2005,s:119).

Darling ve Steinberg (1993)'e göre “çocuğa yöneltilen davranışlar olan anne baba tutumları, ebeveyn-çocuk etkileşiminin doğasını belirleyen ebeveyn davranışlarının, uygulamalarının ve sözsüz ifadelerin toplamı”dır(Erden&Üredi,2009,s:782).

Tutumunu meydana getiren üç öge vardır ve bu ögeler Bilişsel öge, Duygusal öge ve Davranışsal ögedir.(Toktamış,2008,s:)

Tutumlar davranış değil, insanın davranışlarına yön veren ve davranışların gerisindeki psikolojik değişkenlerdir. Bu bakımdan, tutumların zekâ, güdü vb. gibi kuramsal değişkenler olduğunu söylemek doğru olur (Oruç,1993,s:8).

Anne babaların çocuklarının gelişim dönemlerinde benimsedikleri tutumlar, çocukların kendilerine ilişkin algılarına, sosyal ilişkilerine ve duygusal gelişimlerine yön verecektir.

Öncelikle anne-babasıyla özdeşim kurarak kişiliğini belirleyen çocuk anne-babasının uygun tutumlar sergilemesi sonucunda, özgüveni ve benlik algısı yüksek, eşitlikçi, akademik ve sosyal hayatında başarılı, topluma ve hayata karşı uyumlu ve özerkliği gelişmiş bir birey olacaktır(Yılmaz,2007,s:1)

2.2.2 Ana babalık biçimleri ve yaygın ana baba tutumları

Anne baba tutumlarının en belirgin iki özelliği ‘duygusal ilişki boyutu’ ile ‘denetim boyutu-dur. Duygusal ilişki boyutu incelendiğinde, bu boyutun çocuğu merkez alan kabul edici tutumdan, reddedici tutuma kadar uzanan bir yelpaze içinde farklılaştığı görülür. Aynı şekilde denetim boyutu da, kısıtlayıcı tutumdan hoşgörülü tutuma kadar geniş bir alanı kapsar(Yılmaz,2007,s:7)

Araştırmamızda anne-baba duyarlılık, özerklik desteği, davranışsal denetim duygusal ilişki boyutunda; anne-baba psikolojik kontrol ise denetim-kısıtlayıcı tutum boyutunda ele alınmıştır.

Lamborn ve arkadaşları (1991), Bumrind ile Maccoby ve Martin (1983)'in modeline dayanarak anne baba tutumlarını oluşturan kabul/ilgi, kontrol/denetleme, psikolojik özerklik boyutları üzerinde durmuş, kabul/ilgi ile kontrol/denetleme boyutlarının

kesiştiği noktalarda demokratik, otokratik, ihmalkâr ve mûsamahakâr aile tutumlarını tanımlamıştır(Erden&Üredi,2009,s:784).

Anne baba tutumlarının en belirgin iki özelliği, “duygusal ilişki boyutu” ile “denetim Boyutu”dur. Duygusal ilişki boyutu incelendiğinde, bu boyutun çocuu merkeze alan kabul edici tutumdan, reddedici tutuma kadar uzanan bir yelpaze içinde farklılaştığı görülür. Aynı şekilde “denetim boyutu” da kısıtlayıcı tutumdan hoşgörölü tutuma kadar geniş bir alanı kapsar(Yavuzer,2005,s:31).

Ana -babanın çocuuunu sosyalleştirmek için kullandığı yöntemler, seçtiği ödöl ve cezalar, öğretime biçimleri, aktarmaya çalıştığı değerler, çocukların ilgileri ve sosyal becerileriyle birbirlerinden farklı ilişkiler geliştirmesine neden olur(Maccoby 1984,akt.Toktamış,2008).

Doğumdan itibaren çocuk, etrafını saran fiziksel ve sosyal çevreyle uyum savaşı verirken, bu çabasında en büyük desteği anne ve babasından alır. Kendini ifade edebilmeyi, kendi kendini yöneten(otonom) bir birey olabilmeyi ailesinden öğrenir. Özellikle anne-baba, çocuuğun kişiliğinin oluşumunda temel rolü olan özdeşim modelleridir. Çocuk bu özdeşim modellerini kendine örnek alır ve adeta onların yaşam biçimlerini taklit yoluyla öğrenir(Yavuzer,2003,s:13).

Ailenin çocuuğun karakter şekillenmesinde etkisi tartışılmazdır. Anne babanın gerek birbirleriyle kurduğu iletişim gerekse de çocuklarıyla ilişkilene şekilleri çocukların karakter özelliklerinin oluşmasına etki eder.

Çocuk, aile içinde kendine yapılan sosyal davranışları yansıtır. Çocuuğun aile dışındaki ilişkileri de olumsuzsa, bu ilişkilerinde reddedilmiş, itilmişse, bu tür sosyal ilişkileri tekrarlamak istemeyecektir. Olumlu sosyal ilişkiler tekrar edilir. Mutlu sosyal deneyimler, çocuuğun sosyal deneyimlerini tekrarlamaya teşvik eder(Kulaksızıoğlu,1998,s:108).

Anne ve babaların çocuklarına karşı tavırlarını etkileyen başlıca faktörler arasında, anne babanın beklentilerine uygun çocuuğıa sahip olup olmamaları, çocuklarının sayı, cinsiyet ve karakteristik özelliklerinden memnun olup olmamaları sayılabilir. (Yavuzer,2003,s:9).

Sosyal gelişme ömür boyu devam eden bir süreç olduğuna göre, insan büyüdükçe, yeni çevrelere girdikçe ve statüsü değiştikçe farklı tipte ilişkiler geliştirir. Ancak ilk çocuk-anne-baba etkileşimi, çocuğun hayat boyu başkalarıyla ilişki kurma biçimini belirleyen temel yoldur. Özellikle otoriteyi temsil eden birisi ile bir sosyal ilişki kurduğumuzda, çoğunlukla çocukken anne-baba ile kurduğumuz sosyal ilişkiyi model alırız (Kulaksızoğlu,1998).

Günümüzde ana babalık biçimleri/tarzları yerine “ana baba davranışları” kavramı ortaya atılmıştır. Ana baba davranışları, ebeveyn desteği, ebeveyn kabulü, izleme, özerklik verme, cezalandırma gibi değişik boyutlarla değerlendirilmektedir(Sevim,2013). Araştırmamızda Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeğini kullanma gerekçemiz de bu nedenledir. Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği alt boyutları(anne/baba duyarlık, özerklik desteği, davranışsal denetim ve psikolojik kontrol) hipotezlerimizi karşılayacak içeriği sahiptir. Anne baba duyarlılık, özerklik desteği, davranışsal denetim demokratik-yapıcı anne baba tutumlarıyla, anne/baba psikolojik kontrol ise baskıcı-otoriter anne baba tutumuyla eşdeğer tutulmuştur.

Günümüzde geliştirilen bu görüşü destekleyen araştırmalarda da ana babalığın omurgasını oluşturan üç boyut öne çıkmıştır: Duyarlı olma/özen gösterme, davranışsal denetim ve psikolojik kontrol. Psikolojik kontrolle bağlantılı olan diğer bir boyut ise özerklik desteğidir. Psikolojik kontrol ve özerklik desteği ana baba kontrol davranışının iki zıt ucu olarak değerlendirilmiş ve özerklik desteği yoksunluğunun psikolojik kontrolle sonuçlandığı ileri sürülmüştür(Barber, 1996,akt. Sevim,2013).

Duyarlık, çocuk ve ergenlerin ana babalarıyla sıcak ve sevgiye dayalı ilişki yaşama derecesini gösterir. Ayrıca duyarlılığı fazla olan ana babalar çocuğun duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına da özen gösterirler. Ana babalık biçimlerinin evrensel olarak olumlu değerlendirilen boyutudur. Ebeveyn desteği ya da yakınlığı olarak da adlandırılan bu boyut dokunma, öpme, kucaklama, kabul etme, ergenlerle birlikte olumlu bir şekilde zaman geçirme davranışlarını kapsar (Peterson, 2005,akt. Sevim,2013).

Psikolojik kontrol çocuğun psikolojik ve duygusal gereksinimlerine tepkisiz kalmayla kendini gösteren bir sosyalleşme baskısıdır. Psikolojik kontrol çocukta psikolojik ve duygusal gelişimi olumsuz etkileyen, çocuğun düşünme süreçlerine, kendini anlatmasına ve duygularına müdahale eden tutum ve davranışlardır. Psikolojik kontrol, çocuğun ebeveynin belirlediği norm ve amaçlara göre davranması ve düşünmesi için baskı

yapan ana babalarda görülen bir özelliktir. Bu tutumu kullanan ana babalar suçlu hissettirme, utandırma ve koşullu kabul etme gibi davranışları sergilerler. (Barber (1996) akt. Sevim,2013)

Davranışsal denetim ise tersine çocuğun davranışlarını izleme ve uygun davranışı öğretmek için iletişim kanallarından yararlanarak çocuğun davranışını yapılandırmaya yönelik ana baba davranışlarını içerir (Barber, 1996). Özerklik desteği, ana baba tarafından ergenlerin karar verme ve kendini anlatması için cesaretlendirilmesi şeklinde tanımlanabilir. Özerkliği özendirmeyle, kendi başına karar verebilen, ana babanın duygusal desteği olmaksızın kendi yaşamını yönetebilen ergenler yetiştirmek amaçlanmaktadır(Soenens ve Vansteenkiste, 2010,akt. Sevim,2013).

Anne babanın çocuk yetiştirme tutumu, çocuğun sosyalleşmesini etkileyen diğer bir değişkendir. Anne babanın demokratik ve eşitlikçi davranması, baskıcı ve otoriter olması veya aşırı koruyucu davranması çocuklarının farklı sosyal tavırlar geliştirmelerine neden olur. Demokratik ve eşitlikçi bir ortamda yetişen çocuklar, daha kendilerine güvenli ve sosyal olmaktadır(Kulaksızoğlu,1998,s.111).

Bütün bunların dışında anne ve babanın çocukluk yıllarındaki kendi anne babalarıyla olan deneyimleri, şimdiki tutumlarında etkili olabilmektedir. Ayrıca karı kocanın kendi aralarında iletişimlerinin sağlıklı olup olmaması, çocuklarına yöneltecekleri tutumlarını etkileyen önemli bir diğer etkendir(Yavuzer,2003,s.29).

Ailenin çocuk ve yaşamı üzerinde etkisi büyüktür. Bu etkileşim daha anne karnında başlar. Bu evrede annenin duygusal dünyası, çocuğu isteyip istememesi ve benzeri faktörler karnındaki çocuk üzerinde son derece etkili olurlar. Bu evrede annenin mutsuzluğu, kızgınlığı, ruhsal durumu karnındaki çocuk üzerinde etkiye sahiptir. Annenin duyguları vücudundaki hormonlar yolu ile karnındaki çocuğa geçerler. Bu bakımdan anne çocuğu daha karnında iken etkileşmeye başlar (Örgün, 2000:19). Çocuk doğduktan sonra ise bu etkileşim artarak devam eder. Doğumdan sonra aile çocuğun sosyal olarak uyumlu bir birey olarak yetişmesine yardımcı olur. Uyumlu ve paylaşımın yüksek olduğu sevgi dolu ailelerde yetişen çocuklar daha sonraki yıllarda karşısındakine saygılı ve özerk, bağımsız bir birey olurlar(Toktamış,2008,s:2).

Anne ve babaların çocuklarına karşı geliştirdikleri tutumları incelediğimizde her ne kadar her aile için farklı bir tutumun varlığından söz edilebilirse de genel hatları ile tutumlar; 6 başlık içerisinde ele alabiliriz. Bunlar aşağıda sırasıyla açıklanmaktadır.

2.2.3 Baskıcı ve Otoriter Anne Baba Tutumu

Otoriter ebeveynler, koydukları kurallara çocuklarının koşulsuz uymasını ve itaat etmesini beklerler. Bu tür ailelerde çocuklar kurallara uymadığında ceza uygulanır ve ebeveynler çocuklarıyla pek fazla görüş alışverişinde bulunmazlar, daha çok çocuklarından söylediği her şeyi sorgulamadan kabul etmesini beklerler(Yılmazer,2007,s:5).

Çocuklarına karşı baskıcı bir tutum sergileyen ve onlara sert davranan ebeveynler çocuğun da hem aile bireylerine hem de çevresindeki insanlara karşı sert tepkiler vermesine neden olurlar. Bu öğrenilmiş tepkiler çocuğun sosyal ortamlarda uyumlu ve sağlıklı ilişkiler kurmasını engeller.

Otoriter ebeveyn tutumu çocuğun kendilik değerini sağlıklı ve tutarlı bir doğrultuda geliştirmesini engeller. Kendini ve beklentilerini ifade edemeyen çocuk baskılanma yoluyla yanlış yapma korkusu yaşar. Bu da sağlıklı bir sosyal-duygusal kimlik geliştirmesini engeller.

2.2.4 Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu

Anne babanın aşırı koruması, çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelir. Bunun sonucu, çocuk, diğer kimselere aşırı bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal kırıklıkları olan bir kişi olabilir. Çocuğun yaşamı boyunca sürebilen bu bağımlılık, psiko-sosyal olgunluğu olumsuz açıdan etkiler ve çocuğun kendi kendisine yetmesine olanak vermez((Yavuzer,2013,s.33)

Ailenin aşırı hoşgörüsü ve çocuğa olan düşkünlüğü çocuğu bencil yapar. Çocuk dünyanın merkezi olarak kendisini görür. Daima dikkat çekmeye ve etrafındaki kişileri kendi emri altında tutup, hizmet ettirmeye çalışır. Çok zayıf bir sosyal uyumu vardır. Arkadaş çevrelerinde lider olmadığı zamanlar dışlanırlar. Çocuk kendini topluma kabul ettirmek için zaman zaman isyankâr davranışlar sergileyebilirler(Yılmazer,2007,s:18).

Çocuklar birçok beceriyi gözlem yaparak ve deneyimleyerek öğrenirler. Aşırı koruyucu anne babalar çocuklarının bu deneyimleri yaşamasını engelleyerek birçok sosyal ve duygusal beceriden yoksun büyümesine neden olurlar.

2.2.5 İzin Verici Anne Baba Tutumu

Anne babanın çocuklarına karşı hoşgörü sahibi olmaları, çocukların bazı kısıtlamalar dışında, arzularını diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin vermeleri anlamına gelir. Anne babanın hoşgörüsünün normal bir düzeyde gerçekleşmesi, çocuğun kendine güvenen, yaratıcı, toplumsal bir birey olmasına yardım eder(Yavuzer,2003,s.34)

Aşırı hoşgörü ve düşkünlük, çocuğu bencil yapar. O, daima diğerlerinin dikkatini çekmeyi ve kendisine hizmet edilmesini ister. Böyle çocuklar, ev içinde ve dışında çok zayıf bir sosyal uyum gösterirler. Çocuk kendini denetlemeyi öğrenemez ve bu bakımdan kendini denetleme ve zamanını iyi kullanmayı öğrenmenin şart olduğu okul ve iş hayatı çevresinde çocuk başarısız olmaktadır(Toktamış,2008).

İzin verici ebeveynler çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmezler ve bazen de ihmale varan bir hoşgörü ile davranırlar. Aynı zamanda çocuklarına karşı sıcak ve sevecendirler ve çocuklarının bütün kararlarını kendilerinin vermesini beklerler(Yılmazer,2007,s:5).

Çocuklar demokratik yaklaşımların yanında anne babalarından kuralları ve sınırları olan bir yaklaşımda beklerler. Özellikle doğru davranışlar edinmek ve sosyal yaşama uyum sağlamak için yol haritalarına ve sınırlara da ihtiyaç duyarlar. Her şeye izin veren ve çocuklarını bu konuda sınırlamayan ebeveynlerin çocukları sosyal yaşama uymakta sorun yaşarlar.

2.2.6 Tutarsız anne Baba Tutumu

Ana babanın “ dengesiz ve kararsız” tutumu, çocuğun eğitim ve gelişimini olumsuz açıdan etkiler. Buradaki dengesizlik ve tutarsızlık, ana baba arasındaki görüş ayrılığında olabildiği gibi, anne veya babanın gösterdikleri değişken davranış biçiminde de görülebilir (Yavuzer,2003,s: 31).

Anne-babanın tutumu aşırı hoşgörü ile sert cezalandırma arasında gidip gelmektedir. Çocuk hangi davranışın nerede, ne zaman istenmediğini önceden kestiremez. Tutumunu anne-babanın keyifli ya da öfkeli oluşuna göre ayarlamaya çalışır. Başka bir deyişle, çocuk davranışının doğru ya da yanlış oluşuna değil, ‘Ne zaman yaparsam cezadan kurtulurum?’ sorusuna kafa yorar(Yılmazer,2007,s:18).

Çocukların ebeveynlerin birbiriyle olan iletişim şekliinden etkilendiklerini ve onların davranışlarını model aldıklarını biliyoruz. Çocuklar özellikle bazı temel becerileri(sosyal, duygusal, akademik) kazanırken net ve kararlı tutumlara ihtiyaç duyarlar. Tutarsız ve sürekliliği olmayan anne baba tutumlarının çocukların karakter şekillenmesinde olumsuz etkileri olmaktadır.

2.2.7 Reddedici Anne Baba Tutumu

Reddetme bir anlamda, çocuğun sağlık hizmetlerini aksatarak, ona karşı düşmanca duygular beslemek şeklinde tanımlanabilir. Bu ortamdaki çocuk yardım duygusundan uzak, sinirli, duygusal kırıklıkları olan, diğerlerine, özellikle kendisinden küçük ve zayıflara karşı, düşmanca duygulara sahip bir birey olabilir(Yavuzer,2013,s.35)

Reddedici aile ortamında yetişen çocuklar yardım duygusundan uzaktır. Sinirli, agresif bir yapıları vardır. Duygusal kırıklıkları sıklıkla yasarlar. Hayvanlara ve özellikle kendilerinden küçük insanlara karşı düşmanca davranırlar. Sevgiye en çok muhtaç olduğu zamanlarda ret edildiği, horlandığı için çocuğun ruhu derinden yara alır. Bu tür ailelerde yetişen çocuklar çeşitli psikolojik bozukluklara ve intihara yatkındırlar. Çocuk kötü muameleye maruz kalmamak için anne ve babaya karşı edilgen, uysal ve erdemli olmaktadır. Fakat içten içe anne babaya karşı düşmanlık duyguları geliştirmektedir. Çocuk korkaktır. Hayal kırıklığına uğramıştır. Hiçbir zaman kendisine ait bir güven duygusu geliştiremeyecektir. Güven duygusunu oluşturacak ortamdan her zaman yoksun kalmıştır. En yakınları dahi kendisiyle ilgilenmemiştir(Yılmazer,2007,s:15).

Ebeveynleri tarafından reddedilen çocuklar, hem sosyal hem de duygusal anlamda kendilerini doğru ifade etmekte zorlanabilir, diğer insanlarla sağlık ilişki kurmakta sorun yaşayabilirler.

2.2.8 Demokratik Anne Baba Tutumu

Demokratik anne ve babalar çocuklarını ayrı bir kişi olarak kabul etmektedirler. Çocuklarına değer verirler ve onların özerk ve bağımsız olarak kişilik geliştirmesine destek olurlar(Toktamış,2008,s:23).

Anne babaların demokratik ve eşitlik tanıma tutumunun ergendeki duygusal alan ve davranışsal sorunlarını, dikkat eksikliği ve aşırı hareketliliği, toplam alanda güçlük

yaşamayı azalttığı; ergenlerde sosyal girişimciliği artırdığı saptanmıştır.(Keskin&Çam,2008,s:146)

Demokratik ebeveynler çocuklarından olgun davranış beklerler ve aynı zamanda gerekli olduğu kurallara uymasını isterler. Öncelikle sıcak ve ilgilidirler, sabırlı ve duyarlı bir şekilde çocuklarını dinlerler, aile içinde verilecek olan kararlarda çocukların da görüşünü alırlar. Bu tür ailelerde çocuk yetiştirmede akılcı ve demokratik bir yaklaşım izlenir. Hem ebeveynin hem de çocuğun hakları dikkate alınır(Yılmaz,2007,s:5).

Demokratik anne baba tutumu çocuğun kendini rahat ifade etmesine, ihtiyaçlarını doğru bir şekilde dile getirmesine ve en önemlisi sağlıklı bir sosyal duygusal gelişim göstermesine yardımcı olur.

2.2.9 Anne- baba tutumlarıyla sosyal beceri arasındaki ilişki.

Çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde birçok becerinin temelini atıldığı aile ortamının payı büyüktür. Çocuk ilk sosyal deneyimlerini aile ortamında yaşar. Kendine güvenen, sosyal ilişkilerde kendini rahat ifade edebilen ve doğru iletişim araçları kullanan çocukların sosyal ve duygusal becerilerini aile ortamında kazandığını söyleyebiliriz.

Sosyalleşme bebeklik döneminde başlar. Kuşkusuz sosyalleşmenin birinci derecede etkisi anne babadır. Her birey diğer insanlara karşı olan davranışlarının nasıl olacağını hayatının ilk yıllarından itibaren çevresindekilerin davranışlarını gözleyerek onları taklit ederek ve kendisine karşı yapılan davranışları tekrarlayarak öğrenir. Ergen için sosyal olmak, birey olarak grup tarafından kabul edilebilecek ve birlikte olmaktan hoşlanılacak şekilde davranmak demektir. Ergenlik dönemindeki birey toplumun değer yapılarını öğrenip bu değer yargılarıyla çatışmadan yaşamasını öğrenmek zorundadır(Temel ve Aksoy,2001,akt.Toktamış,2008).

Anne babanın çocuk yetiştirme tutumu, çocuğun sosyalleşmesini etkileyen diğer bir değişkendir. Anne babanın demokratik ve eşitlikçi davranması, baskıcı ve otoriter olması veya aşırı koruyucu davranması çocuklarının farklı sosyal tavırlar geliştirmelerine neden olur. Demokratik ve eşitlikçi bir ortamda yetişen çocuklar, daha kendilerine güvenli ve sosyal olmaktadır(Kulaksızoğlu,2013,s.111).

Bebek ile anne-baba arasındaki ilişkiden doğan güven duygusu, insanın ileride kuracağı kişiler arası ilişkilerin temelini oluşturur. Çocuklarının, kendisine önem veren,

kendine yeterli davranabilen, özgüvenli bir birey olarak yetişmesinde, anne babanın tutum ve davranışlarının büyük etkisi vardır(Günalp&Kabadayı,2007,s:1)

Çocukluk döneminde davranışların sosyalleşmesi, yüksek sosyal davranışlar, empati, sorumluluk gibi özelliklerin aile desteği, aile modeli, olumlu aile disiplin yöntemleri ile alakalı olduğu belirtilmiştir. Aile değerleri, çocuklara aşılabilen ve aileler çocukların sorumluluk, yükümlülükler ve diğer kişilere yardım etmede oynadıkları rol hakkında ergenlerin düşünce yollarında belli etkilere sahip olabilmektedir. Ergenlik dönemindeki bireyler, içinde bu özellikler geçerlidir(Toktamış,2008,s:48).

Bireyin içinde doğduğu, büyüdüğü ortamın özellikleri ile çevresindeki kişilerle kurduğu ilişkiler ve geçirdiği yaşantılar çeşitli yönlerden gelişimini etkilemektedir. Olumlu çevre koşulları bireyin gelişimini olumlu yönde desteklerken, olumsuz çevre koşulları bireyin gelişimini birçok yönden engelleyebilmektedir. Bireyin yakın çevresi ile olan ilişkiler onun dünyayı ve kendisini algılamasını biçimlendirmektedir(Sezer,2009,s:2)

Ebeveynlerin, aile ile ilgili kararlara çocukları katması, onların fikirlerini alması aile bireyleri arasında karşılıklı güven ortamının oluşmasını sağlar. Aile bireylerinin duygu ve düşüncelerini rahat bir şekilde ifade etmeleri, çocuğun sosyal uyumu öğrenmesi açısından çok önemlidir. Aile üyelerinin, duygu ve düşüncelerini içinde yaşamaları ve birbirleriyle sözlü olarak paylaşmaması durumunda değişik sıkıntılar zamanla oluşmaya başlar(Toktamış,2008,s:57)

Sosyal etkileşimler, insanın doğasında var olan dolayısıyla kaçınmayacağı bir olgudur. Aile, çocuğun ilk sosyal yaşantılarını edindiği yerdir. Çocuğun yakın çevresi, fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını giderirken, aynı zamanda kişilik gelişimine de katkıda bulunur. Bugün, kişilik gelişiminde, ailenin önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Nitekim kişilerin davranış özelliklerini açıklayabilmek için, onların içinde yetiştiği aile ortamını, nasıl bir çevre içinde hangi etkilerin altında büyüdüklerini bilmek isteriz. Bu isteğimizin altında bireyin bugünkü davranışıyla içinde yetiştiği ortamın özellikleri arasında bir ilişki olduğu düşüncesidir (Cüceloğlu,1998). Bu noktada çocuğun sosyal dünya ile kurduğu iletişimde çevreyi algılama ve bu algıya göre geliştirdiği tepkiler onun olası problemlerle baş etme mekanizmasını oluşturur(Erdoğan&Uçukoğlu,2011,s:53)

Anne babalar çocuklarını eğitirken sosyal ve duygusal ihtiyaçlarına duyarlı olmalı bu ihtiyaçlara uygun yanıtlar vermelidirler. Sağlıklı ve doğru bir iletişim şeklinin

yaşandığı, çocuğun sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılandığı aile ortamında yetişen çocuklar mutlu ve başarılı olacaklardır.

2.2.10 Anne Baba Tutumları Üzerine Ülkemizde Yapılan Araştırmalar

Anne baba tutumlarıyla ilgili ülkemizde yapılan bazı araştırmalar aşağıdadır.

Haktanır ve Baran(1998), alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki gençlerin anne-baba tutumlarını algılamaları ile benlik saygısı düzeylerini inceledikleri çalışmalarında, her iki sosyo-ekonomik yapıda da demokratik tutumların artmasıyla gencin benlik saygısı düzeyinde artış, otoriter tutumların artmasıyla ise düşüş saptanmışlardır. ilgisiz tutum ile benlik saygısı arasındaki korelasyon gencin alt sosyo-ekonomik düzeyde olması halinde önemlilik göstermezken, üst sosyo-ekonomik düzeydeki gençlerin ebeveynlerinin tutumlarındaki ilgisizlik arttıkça, benlik saygısı düzeylerinin önemli oranda düştüğü görülmüştür.

Dardağan (2000), İlköğretim dönemi çocukların sosyal ve akademik becerilerini geliştirmede yardımcı ebeveyn eğitim programının değerlendirilmesini araştırmıştır. Eğitim çalışmasının ilköğretim dönemi çocuklarının anne baba çocuk etkileşimi ve sosyal akademik becerilerinin gelişimi üzerine etkisini incelemiştir. Araştırmasını dört anne ve dört babadan oluşan toplam sekiz ebeveyn ile yürütmüştür. Altı hafta süreyle, haftada bir gün, bir buçuk saat uygulanan çalışmanın, çocukların sosyal beceri, genel problem çözme becerileri ve öz güven düzeyleri üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Uzamaz(2000), Sosyal Becerilerin Eğitiminin Ergenlerin Kişilerarası İlişki Düzeylerine etkisini ölçmek amacıyla yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Araştırma ön-test ve son-test kontrol gruplu deneysel yöntemle yapılmıştır. Adana Ticaret Odası Anadolu Lisesi dokuzuncu sınıf öğrencilerinden gönüllü 28 kişi üzerinde yapılmış ve bu öğrencilerin 14'ü deney grubuna 14'ü de kontrol grubuna alınmıştır. Elde edilen sonuçlar neticesinde sosyal beceri eğitiminin öğrencilerin kişilerarası ilişkilerinde olumlu etkilerde bulunmuştur.

Deniz(2001), Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi isimli tezinde amaç olarak; üniversite öğrencilerinin sosyal becerilerin belirli değişkenler açısından değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir. Araştırmanın evrenini; Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi ve Mühendislik Mimarlık Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem ise rastgele seçilen 486 öğrenci olarak

belirlenmiştir. Yöntem olarak tarama modeli kullanılmıştır. Beceriler Sosyal Beceri Envanteri kullanılarak ölçülmüştür.

Erkan(2002), ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri, anne-baba tutumları ve ailede görülen risk faktörlerini incelediği çalışmasında, anne-baba tutumlarının olumsuz değerlendirilmekten korkma, sosyal kaçınma ve huzursuzluk ölçeği puanları üzerindeki temel etkisini istatistiksel olarak anlamlı bulmuştur. Koruyucu-istekçi ve otoriter anne-baba tutumlarına maruz kalan ergenlerin olumsuz değerlendirilmekten korkma-sosyal kaçınma ve huzursuzluk ölçeklerinden yüksek puan alırken, demokratik anne-baba tutumuna sahip ergenlerin olumsuz değerlendirilmekten korkma-sosyal kaçınma ve huzursuzluk ölçeklerinden düşük puan aldıkları bulunmuştur.

Hamarta(2007), İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme becerilerinin algılanan anne-baba tutumları açısından incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Konya merkez ilçelerde öğrenim görmekte olan ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinden seçilen 191'i kız 147'si erkek olmak üzere toplam 338 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda demokratik anne baba tutumunun probleme olumlu yönelim, akılcı problem çözme, toplam sosyal problem çözme pozitif yönlü, içtepisel dikkatsiz yaklaşım, kaçınan yaklaşım puanları ile negatif yönlü ilişkili olduğu bulunmuştur.

Yılmaz'ın(2007), “Anne-baba tutumları ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarısı ve özerkliklerinin gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmada; algılanan anne-baba tutumları, ergen özerklik ölçeği faktör puanları ve akademik başarı açısından incelendiğinde gerek anneden, gerekse babadan algılanan demokratik tutumun davranışsal özerklik, duygusal özerklik ve akademik başarıda ilk sırada yer aldığı görülmüştür.

Keskin ve Çam 'ın(2008) “Ergenlerin ruhsal durumları ve anne baba tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi” başlığı altında yapılan araştırmada Güvenli bağlanma stiline sahip çocukların anne babalarının güvenli olmayanların anne-babalarından daha yüksek oranda çocuklarının gereksinimlerine Duyarlılık gösterdikleri ve doyum sağladıkları; kayıtsız ve korkulu bağlanma stiline sahip çocukların anne-babalarının, çoğunlukla bedensel temastan hoşlanmayan, azarlayıcı ve reddedici oldukları, özellikle çocuklarının onlara en çok gereksinme duyduğu anlarda geri çekilme eğilimi gösterdikleri görülmüştür. Güvenli bağlanma geliştirmiş bireylerin anne-babalarının, ergenin özerkliğine ve aile içindeki uyumuna daha çok önem verdikleri belirtilmiştir.

Şanal(2008), Farklı sosyoekonomik düzeylerde bulunan ergenlerin bakış açısıyla anababa tutumlarını incelemiştir. Ankara ili merkez sınırları içerisinde yaşayan lise 1. ve lise 2. sınıf öğrencilerinin bakış açısıyla, anne ve babalarının hangi ana baba tutumlarını benimsedikleri belirlenmeye çalışılmış ve bu tutumların sosyoekonomik düzeylere (alt-orta-üst) göre nasıl farklılaştığı incelenmiştir. Ana baba tutumları ana babaların yargıları yerine ergenlerin bakış açıları üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, ana baba tutumları arasında, farklı sosyoekonomik düzeylerde bulunan ergenlerin bakış açısıyla, anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya konulmuştur.

Çivitçi(2009), “İlköğretim Öğrencilerinde Yaşam Doyumu: Bazı Kişisel ve Ailesel Özelliklerin Rolü çalışmasında; Gruplar arasındaki farklılıklara göre, anne ve babalarının tutumlarını “anlayışlı-demokratik” olarak algılayan öğrencilerin yaşam doyumları “ilgisiz” ve “baskıcı-otoriter” olarak algılayanlara göre daha fazla bulunmuştur.

Aka (2011), Algılanan ebeveyn tutumları, duygu tanıma ve duygu düzenleme ile depresyon, obsesif-kompulsif bozukluk ve sosyal kaygı belirtileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmanın sonuçları, farklı ebeveyn tutumları, duygu düzenleme biçimleri ve süreçlerinin; depresyon, obsesif-kompulsif bozukluk ve sosyal kaygı belirtileri ile ilişkilerini göstermiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

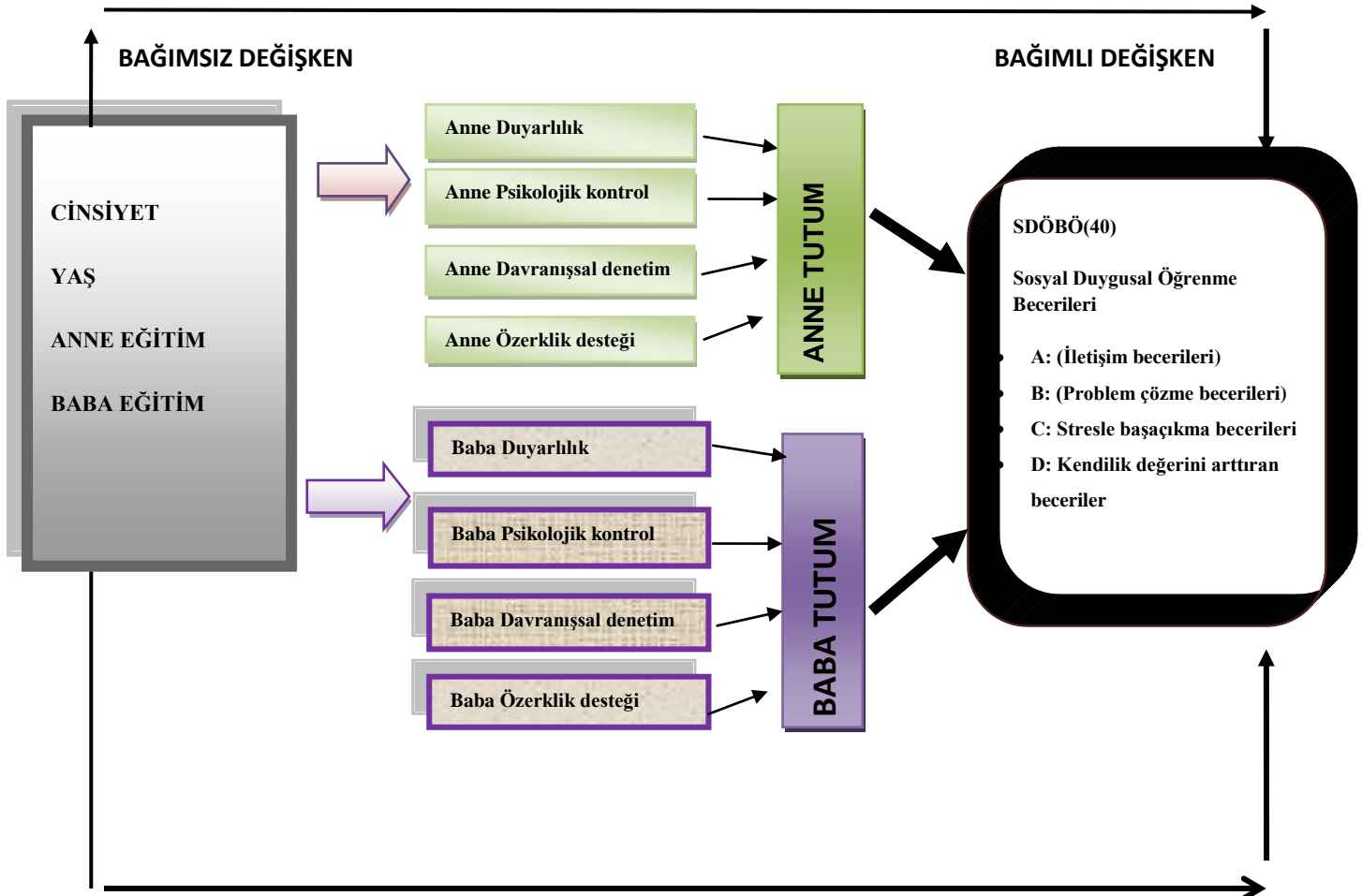
3.1. Araştırma Modeli

Araştırmanın modeli literatür çalışmasından elde edilen bilgiler doğrultusunda yapılandırılmıştır. İkinci kademe öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme becerilerinin anne baba tutumları ile ilişkilerini belirlemeye yönelik bir araştırmadır. Bu araştırmanın kavramsal modeli şu şekilde oluşturulmuştur.

Araştırma ilişkiyel tarama modelidir. Yapılacak analizler, demografik sorulara göre parametrik testler (Bağımsız t testi, ANOVA, Ortalama, Standart sapma) olarak Ölçeklerdeki güvenilirlik için Cronbach Alpha ve faktörel dağılımın geçerliliği için Faktör Analizi uygulanmıştır.

Tablo-1

Değişkenler Arası İlişkiler Bağlamında Araştırma Modeli

3.2. Çalışma Evreni ve Örneklem

Araştırma grubu İstanbul ili Esenyurt ilçesinde ki 1 devlet okulu ve Büyükçekmece’de 1 özel okulda 6.7 ve 8. Sınıfta okuyan 13-15 yaşları arasındaki 276 ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Bu öğrencilerin 93’ü(%33,7) 6.sınıf, 81’i(29,3) 7.sınıf, 102’si(37,0) 8. sınıf öğrencisidir. Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımını 130(%47,1) kız ve 146 erkek(%52,9) oluşturmuştur. Çalışmaya katılan 276 öğrencinin 112’si (%40,6) 12 yaşında, 96’sı (%34,8) 13 yaşında, 66’sı (%23,9) 14 yaşında, 2’si(%0,7)’i 15 yaşındadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmamızda kullanılan ölçekler ve bu ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik sonuçları aşağıda yer almaktadır.

3.3.1 Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ölçeği (SDÖBÖ)

Araştırmada katılımcıların sosyal duygusal öğrenme becerilerini belirlemek amacı ile Kabakçı (2006) tarafından geliştirilen Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek ilköğretim 6–7–8. sınıf öğrencilerinin SDÖ becerilerini ölçmek amacıyla geliştirilen 40 maddelik 4 dereceli likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin 4 alt boyutu vardır. Bunlar; problem çözme becerileri (11 madde), iletişim becerileri (10 madde), kendilik değerini artıran beceriler (10 madde) ve stresle başa çıkma becerileridir (10 madde). Maddelere verilen tepkiler, (4) “Bana Tamamen Uygun”, (3) “Bana Oldukça Uygun, (2) “Bana Pek Uygun Değil”, (1) “Bana Hiç Uygun Değil” şeklinde derecelendirilmektedir. Ölçek 4 alt ölçeğe ait tek tek puanlanabileceği gibi tek boyutlu bir puan da verebilir. Ölçekten alınabilecek en düşük toplam puan 40, en yüksek toplam puan 160’tır. Ölçekten düşük puan alınması, sosyal duygusal öğrenme becerileri yönünden yetersizliği, yüksek puan alınması sosyal duygusal öğrenme becerileri açısından yeterliliği ifade etmektedir.

3.3.1.1 Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ölçeğinin Geçerliliği

Kabakçı (2006) tarafından ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek üzere açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. açımlayıcı faktör analizinde varimax rotasyonu ile ölçeğin 4 alt faktöre ayrıldığı gözlenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinde 4 faktörlü yapı sınanmış ve modelin oldukça iyi uyum indekslerine sahip olduğu saptanmıştır. Ölçüt-

bağıntılı geçerlik çalışmasında ise ölçeğin benzer ölçekler (Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği, Kendine Saygı Ölçeği, Sosyal Beceri Ölçeği ve Stres Yaşantılarında Kullanılan Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği) ile arasında .01 düzeyinde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin alt ve üst grupları ayırt ediciliği anlamlı ($p < .001$) düzeyde bulunmuştur.

3.3.1.2 Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ölçeğinin Güvenirliği

Kabakçı (2006) tarafından ölçeğin yapılan güvenilirlik çalışmaları kapsamında öncelikle test-tekrar test güvenilirliği için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve ölçeğin genel toplam puanı için güvenilirlik katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Faktörler için bulunan güvenilirlik katsayıları ise .69 ile .82 arasında değişmektedir. Sonrasında ise ölçeğin iç tutarlılığı incelenmiş ve toplam puan için güvenilirlik katsayısı .88 olarak bulunmuştur. Faktörler için bulunan güvenilirlik katsayıları ise .69 ile .80 arasındadır. Buna göre SDÖBÖ'nün alt ölçekleri ve ölçeğin geneli için elde edilen katsayılar anlamlı düzeydedir. Sonuç olarak ölçeğin 6.-8. sınıflar için uygun olduğu belirlenmiştir.

3.3.2 Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği (LAAÖ):

“Leuven Algılanan Ana babalık Ölçeği”nin (LAAÖ) ergen ve ana baba sürümlerinin Türk kültürüne uyarlanması çalışması Seher A. Sevim tarafından yapılmıştır. Uyarlanan ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin belirlenmesinde doğrulayıcı faktör analizi, madde toplam katsayısı, iç tutarlılık katsayısı ve ölçüt geçerliliği tekniklerinden yararlanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda her iki sürümün uyum göstergelerinin yeterli düzeyde olduğu belirlenmiştir.

LAAÖ, duyarlık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol ve özerklik desteği olarak adlandırılan dört boyuttan ve her boyutta 7 olmak üzere toplam 28 maddeden meydana gelmektedir. Bu dört boyut ayrı ayrı değerlendirilmekte; her madde 1-5 arasında puanlanmaktadır.

Orijinal ölçeğin ergen sürümünün geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yaşları 15-22 arasında değişen 1883 kişilik bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Duyarlık ana babalardan görülen destek ve yakınlığın derecesini vermektedir. Bu boyuttaki maddelerin Cronbach alfa değerleri .91 ile .92 arasında değişmektedir. Davranışsal denetim, kurallar ve ilkeler belirleyerek, ebeveynlerin uyguladığı etkin denetimi ifade etmektedir. Maddelerin Cronbach alfa değerleri .81 ile .83 arasındadır. Psikolojik kontrol ise ana babaların zorlayıcı ve müdahale edici bir kontrol süreci kullanmasına, özellikle gencin psikolojik yaşantılarına karışma girişimlerine işaret etmekte olup Cronbach alfa değerleri .83 ile .85

arasındadır. Son boyut olan özerklik desteğindeki maddeler gencin kendi iradesiyle aldığı kararlar ve yaptığı planların ebeveyn tarafından desteklemesiyle ilgilidir. Cronbach alfa değerleri .73- .78 arasında değişmektedir.

Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin ergen-anne sürümünde duyarlık .88, davranışsal denetim .58, psikolojik kontrol .81 ve özerklik desteği .72; ergen-baba sürümünde ise duyarlık .91, davranışsal denetim .78, psikolojik kontrol .77 ve özerklik desteği .67 olarak saptanmıştır.

Ergen-anne sürümü duyarlık boyutundaki maddelerin madde toplam korelasyonu .55-.77, davranışsal denetim .30-.56, psikolojik kontrol .53-.67 ve özerklik desteği .33-.59 arasında değişmektedir. Ergen-baba sürümü duyarlık .67-.81, davranışsal denetim .52-.70, psikolojik kontrol .47-.55 ve özerklik desteği .30-.55 arasındadır. LAAÖ ergen sürümünün geçerlik ve güvenilirliğe ilişkin bulgular genel olarak değerlendirildiğinde psikometrik özelliklerinin yeterli olduğu söylenebilir.

3.3.3 Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından öğrencilerin cinsiyet, anne-baba birliktelik durumları, akademik başarıları, kardeş sayıları, anne-baba eğitim düzeyleri, anne-baba çalışma durumları ve aile gelir durumları gibi değişkenleri öğrenmek amacı ile hazırlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, toplanan verilerin istatistiksel analizi sonucunda elde edilen bulgular, iki kısımda ele alınmıştır. İlk kısımda grubun genel yapısına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. İkinci kısımda ise bulgular, araştırmanın amaçlarında yer alan ana problem ve alt problemlere göre açıklanıp yorumlanmıştır.

4.1. Grubun Genel Yapısına İlişkin Bilgiler

Bu bölümde araştırma örneklemine ilişkin demografik veriler(sınıf, cinsiyet, yaş ve anne/baba eğitim durumu) özetlenmiştir.

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre dağılımı aşağıda ki tabloda verilmiştir.

Tablo-2. Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

	Frequency	Percent
6.sınıf	93	33,7
7.Sınıf	81	29,3
8.Sınıf	102	37,0
Total	276	100,0

Tablo 2’de araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin sınıflara göre dağılımı verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan 276 öğrencinin %33,7’si 6. Sınıf, %29,3’ü 7. Sınıf, %37,0’ı 8. Sınıftan oluşmaktadır.

Tablo- 3. Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Say (N) ₁	Yüzde (%)
ERKEK	146	52,9
K IZ	130	47,1
Total	276	100,0

Tablo 3’de araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan 276 öğrencinin %47,1’si kız, % 52,9’u erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo-4. Öğrencilerin Yaşa Göre Dağılımı

	Frequency	Percent
12 YAŞ	112	40,6
13 YAŞ	96	34,8
14 YAŞ	66	23,9
15 YAŞ	2	,7
Total	276	100,0

Tablo 4’de araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin yaşa göre dağılımı verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan 276 öğrencinin %40,6’sı 12 yaş, %34,8’i 13 yaş, %23,9’u 14 yaş ve % ,7’si 15 yaştan oluşmaktadır.

Tablo -5a. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim düzeyi	Sayı	Yüzde
(1) Okur-Yazar değil	6	2,2
(2) Okur-yazar	1	,4
(3) İlkokul mezunu	49	17,8
(4) Ortaokul mezunu	42	15,2
(5) Lise	84	30,4
(6) Üniversite Mezunu	67	24,3
(7) Yüksek Lisans Mezunu	24	8,7
8) C.sız	3	1,1
Total	276	100,0

Tablo-5b. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Baba eğitim durumu; 3 kategori	Sayı	Yüzde
1 ilköğretim	56	20,3
2 orta öğretim (ortaokul-lise)	126	45,7
3 yüksek öğretim (lisans ve üstü)	91	33,0
Total	273	98,9
C.sız	3	1,1
Total	276	100,0

Tablo 5b incelendiğinde görüleceği gibi, babanın tahsil durumu gruplar arası karşılaştırmalar yapabilmek için, karşılaştırılacak en küçük grubun 25-30 kişi olması istenir. O nedenle ortaokul ve lise; lisans ve lisansüstü eğitim düzeyleri birleştirilmiştir. Aynı düzenleme işlemi anne tahsili içinde yapılmıştır.

Tablo-6a. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim düzeyi	Frequency	Percent
(1) Okur-Yazar değil	13	4,7
(2) Okur-yazar	7	2,5
(3) İlkokul mezunu	64	23,2
(4) Ortaokul mezunu	36	13,0
(5) Lise	80	29,0
(6) Üniversite Mezunu	58	21,0
(7) Yüksek Lisans Mezunu	18	6,5
Total	276	100,0

Tablo -6b. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Anne eğitim -3 kategori	Sayı	Yüzde
1 ilköğretim	84	30,4
2 orta öğretim(ortaokul-lise)	116	42,0
3 yüksek öğretim(lisans ve üstü)	76	27,5
Total	276	100,0

Tablo 6b incelendiğinde görüleceği gibi, annenin tahsil durumu gruplar arası karşılaştırmalar yapabilmek için, karşılaştırılacak en küçük grubun 25-30 kişi olması istenir. O nedenle ortaokul ve lise; lisans ve lisansüstü eğitim düzeyleri birleştirilmiştir.

4.2.Problem Sorularına İlişkin Bulgular

Araştırmanın ana problem cümlesi “6.7.8. sınıf öğrencilerinin algıladığı anne baba tutumları ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasında bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt bulabilmek için Pearson Correlation Analizi uygulanmıştır. Bu analizle anne baba tutumları (anne/baba duyarlılık, anne/baba davranışsal denetim, anne/baba psikolojik kontrol, anne/baba özerklik desteği) ile sosyal duygusal öğrenme becerileri(iletişim, problem çözme, stresle başa çıkma, kendilik değerini arttıran beceriler) arasında ilişki olup olmadığı analiz edilmiştir.

6.7.8. sınıf öğrencilerinin algıladığı anne baba tutumları ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasında bir ilişki var mıdır?

Tablo-7. Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri ve Anne- Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler(Pearson Correlation Analizi)

Anne- Baba TUTUMLARI	SOSYAL DUYGUSAL ÖĞRENME BECERİLERİ				
	Pearson Correlation	İletişim Becerisi	Problemçözme becerileri	Stresle başa çıkma becerileri	Kendilik değerini arttıran beceriler
BOYUT 1: Anne-duyarlılık: (N=276)	r	,421**	,358**	,367**	,373**
BOYUT 2: Anne-davranışsal denetim: (N=276)	r	,159**	,064	,220**	,092
BOYUT 3: Anne-psikolojik kontrol: (N=276)	r	-,038	-,093	-,009	-,134*
BOYUT 4: Anne-özerklik desteği (N=276)	r	,377**	,372**	,399**	,360**
BOYUT 1 Baba-duyarlılık: (N=276)	r	,319**	,333**	,268**	,368**
BOYUT 2 Baba-davranışsal denetim (N=276)	r	,311**	,176**	,274**	,225**
BOYUT 3 Baba-psikolojik kontrol (N=276)	r	,241**	,226**	,315**	,230**
BOYUT 4 Baba-özerklik desteği (N=276)	r	,293**	,234**	,292**	,295**
* p<.05 ** p<.01					

Tablo-7’de görüldüğü gibi korelasyon analizi sonuçlarına göre öğrencilerin Anne-Baba tutumlarına ilişkin algıları ile Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri arasında Anne psikolojik kontrol hariç pozitif yönde ve istatistik bakımdan anlamlılık düzeyine ulaşan ilişkiler vardır. Buna göre; anne duyarlılık tutumu ve anne özerklik desteğini algılama düzey ile iletişim becerisi, problem çözme, stresle başa çıkma ve kendilik değerini arttıran beceriler arasında pozitif yönde bir ilişki görülmektedir. Yine aynı şekilde Baba duyarlılık boyutu tutumunu algılama düzeyi ile iletişim becerisi, problem çözme ve kendilik değerini arttıran beceriler arasında pozitif yönde bir ilişki görülmektedir. Yine baba davranışsal denetim ile iletişim becerileri arasında pozitif yönde bir ilişki görülmektedir. Bunun dışında anne psikolojik kontrol alt düzeyinde sosyal duygusal öğrenme becerileri dört alt boyutu(iletişim , problem çözme, stresle başa çıkma ve kendilik değerini arttıran beceriler) arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir.

Sosyal duygusal öğrenme becerileri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo-8. Cinsiyet ve Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri (Puan Ortalamalar, Standart Sapmalar, t-Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri)

SDÖBÖ ve BOYUTLARI	Cinsiyet	N	Mean	Std. Dev.
İletişim Becerisi ($t_{(2-296)}=4,698$; $p<.01$)	1) Erkek	146	3,2847	,44982
	2) Kız	130	2,9693	,63704
Problem çözme becerileri ($t_{(2-296)}=4,526$; $p<.01$)	1) Erkek	146	3,3812	,48246
	2) Kız	130	3,0787	,61127
Stresle başa çıkma becerileri ($t_{(2-296)}=2,090$; $p<.05$)	1) Erkek	146	2,6488	,50241
	2) Kız	130	2,5210	,51074
Kendilik değerini arttıran beceriler (Fark anlamsız)	1) Erkek	146	3,4169	,54867
	2) Kız	130	3,3808	,58140

Tablo-8'e göre kızlar ve erkekler arasında sosyal duygusal öğrenme becerileri alt boyutlarından İletişim becerisi, problem çözme ve stresle başa çıkma becerileri açısından fark vardır. Erkeklerin iletişim becerileri, problem çözme ve stresle başa çıkma becerileri puan ortalaması, kızlarınkine göre daha yüksektir.

Anne baba tutumlarından anne tutumları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo-9. Cinsiyet ve Anne Tutumları (Puan Ortalamalar, Standart Sapmalar, t-Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri)

Anne Tutum	Cinsiyet	N	Mean	Std. Dev.
Anne-duyarlılık (Anlamlı değil)	1) Erkek	146	4,37	,747
	2) Kız	130	4,26	,867
Anne-davranışsal denetim ($t_{(2-296)}=-2,358$; $p<.05$)	1) Erkek	146	2,92	,893
	2) Kız	130	3,19	1,004
Anne-psikolojik kontrol (Anlamlı değil)	1) Erkek	146	2,52	1,352
	2) Kız	130	2,80	1,178
Anne-özerklik desteği (Anlamlı değil)	1) Erkek	146	3,89	,823
	2) Kız	130	3,80	,939

Tablo-9'da görüldüğü gibi anne baba tutumlarının alt boyutlarından anne davranışsal denetimi algılama açısından cinsiyet farklılığı vardır. Anne davranışsal denetimi kızlar erkeklere göre daha fazla algılıyor.

Anne baba tutumlarından baba tutumları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo-10. Cinsiyet ve Baba Tutumları (Puan Ortalamalar, Standart Sapmalar, t-Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri)

BABA TUTUMLARI	Cinsiyet	N	Mean	Std. Dev.
Baba-duyarlılık (Anlamsız)	1) Erkek	145	4,14	,941
	2) Kız	130	4,13	1,097
Baba-davranışsal denetim ($t_{(2-296)}=-2,084$; $p<.05$)	1) Erkek	145	3,01	,981
	2) Kız	130	3,26	1,026
Baba-psikolojik kontro (Anlamsız)	1) Erkek	146	3,36	,725
	2) Kız	130	3,51	,905
Baba-özerklik desteği (Anlamsız)	1) Erkek	145	3,43	,806
	2) Kız	130	3,61	,934

Tablo 10’da görüldüğü gibi anne baba tutumlarının alt boyutlarından sadece baba davranışsal denetimi algılama açısından cinsiyet farklılığı vardır. Kızlar erkeklere göre baba davranışsal denetimi daha çok algılıyorlar.

Anne ve babanın eğitim durumlarındaki farklılaşma öğrencilerin SDÖB’lerine ilişkin algılarında farklılık meydana getiriyor mu? Eğer fark varsa bu farklar hangi beceri boyutunda ve /veya boyutlarında ortaya çıkmaktadır? Sorularına cevap bulmak ve “sosyal duygusal öğrenme becerilerinin anne-babanın eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstereceğini” ileri süren hipotezimizi test etmek için yapılan ANOVA testi sonuçları tabloda özetlenmiştir.

Anne eğitim durumuna göre sosyal duygusal öğrenme becerileri farklılaşmakta mıdır?

Tablo-11. Anne Eğitim Durumuna göre Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Bakımından karşılaştırılması (ANOVA test sonuçları)

	Anne-	N	Mean	Std. Dev.
Faktör-1: İletişim Becerisi ($F_{(1-275)}= 5,884$ $p<.05$) (Sheffe fark 1 ile 2, 3 arasında $p<.05$)	1) İlköğretim	84	2,96	,546
	2) Orta öğretim	116	3,21	,603
	3) yüksek öğretim	76	3,22	,493
	Total	276	3,14	,567
Faktör 2: Problem çözme becerileri (fark anlamsız)	1) İlköğretim	84	3,19	,560
	2) Orta öğretim	116	3,29	,575
	3) yüksek öğretim	76	3,21	,562
	Total	276	3,24	,566
Faktör 3: Stresle başa çıkma becerileri (fark anlamsız)	1) İlköğretim	84	2,58	,482
	2) Orta öğretim	116	2,61	,507
	3) yüksek öğretim	76	2,56	,547
	Total	276	2,59	,509
Faktör 4 Kendilik değerini arttıran beceriler (fark anlamsız)	1) İlköğretim	84	3,36	,517
	2) Orta öğretim	116	3,46	,529
	3) yüksek öğretim	76	3,35	,656
	Total	276	3,40	,564

Tablo 11’de görüldüğü gibi sosyal duygusal öğrenme becerileri düzeyini yansıtan aritmetik ortalamalara göre üç grup arasında sadece iletişim becerileri alt boyutunda istatistik bakımdan anlamlı ($p<.05$) fark gözlenmektedir. Bu bulgular, ilköğretim düzeyinde eğitim görmüş annelerin çocuklarının, diğer iki gruba göre daha düşük iletişim becerisine sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Baba eğitim durumuna göre sosyal duygusal öğrenme becerileri farklılaşmakta mıdır?

Tablo-12. Baba Eğitim Durumuna Göre Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Bakımından Karşılaştırılması (ANOVA Test Sonuçları)

	Baba	N	Mean	Std. Dev.
Faktör-1: İletişim Becerisi (fark anlamsız)	1) İlköğretim	56	3,04	,478
	2) Orta öğretim	126	3,11	,650
	3) yüksek öğretim	91	3,24	,482
	Total	273	3,14	,568
Faktör 2: Problem çözme becerileri (fark anlamsız)	1) İlköğretim	56	3,24	,520
	2) Orta öğretim	126	3,21	,605
	3) yüksek öğretim	91	3,28	,540
	Total	273	3,24	,566
Faktör 3: Stresle başa çıkma becerileri (fark anlamsız)	1) İlköğretim	56	2,48	,472
	2) Orta öğretim	126	2,64	,479
	3) yüksek öğretim	91	2,59	,556
	Total	273	2,59	,506
Faktör 4 Kendilik değerini arttıran beceriler (fark anlamsız)	1) İlköğretim	56	3,40	,489
	2) Orta öğretim	126	3,38	,593
	3) yüksek öğretim	91	3,43	,572
	Total	273	3,40	,565

Tablo 12’de Sheffe yöntemiyle yapılan analizlerle, baba eğitim durumuyla sosyal duygusal öğrenme becerileri tüm alt boyutlarında yapılan karşılaştırma sonucunda anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Baba eğitim durumuna göre baba tutumları farklılaşmakta mıdır?

Tablo13. Baba Eğitim Durumuna Göre Baba Tutumlarının Karşılaştırılması(ANOVA Test Sonuçları)

Baba tutumları	Baba eğitim	N	Mean	Std. Dev.
Baba-duyarlılık: ((anlamsız)	1 ilköğretim	55	3,92	,997
	2 orta öğretim	126	4,22	1,096
	3 yükseköğretim	91	4,16	,894
	Total	272	4,14	1,015
Baba-davranışsal denetim: ($F_{(1-275)}= 5,893p<.01$) (Sheffe fark 1 ile 2 $p<.01$ arasında ve 3 $p<.05$) [	1 ilköğretim	55	2,84	1,095
	2 orta öğretim	126	3,04	,983
	3 yükseköğretim	91	3,39	,927
	Total	272	3,12	1,006
Baba-psikolojik kontrol: (anlamsız)	1 ilköğretim	56	3,28	,848
	2 orta öğretim	126	3,46	,800
	3 yüksek öğretim	91	3,47	,813
	Total	273	3,42	,815
Baba-özerklik desteği: (anlamsız)	1 ilköğretim	55	3,35	,847
	2 orta öğretim	126	3,53	,838
	3 yüksek öğretim	91	3,57	,934
	Total	272	3,51	,873

Tablo 13’de görüldüğü gibi baba eğitim durumlarıyla ortalamalara göre dört grup arasında sadece davranışsal denetim alt boyutunda istatistik bakımdan anlamlı ($p<.05$) fark gözlenmektedir.

Anne eğitim durumuna göre anne tutumları farklılaşmakta mıdır?

Tablo14. Anne eğitim durumuna göre anne tutumlarının karşılaştırılması(ANOVA test sonuçları)

Anne tutumları	Anne eğitim	N	Mean	Std. Dev
Anne-duyarlılık: ($F_{(1-275)}= 4,487p<.05$) (Sheffe fark 1 ile 2 $p<.05$)	1 ilköğretim	84	4,11	,904
	2 orta öğretim	116	4,45	,695
	3 yüksek öğretim	76	4,35	,815
	Total	276	4,32	,806
Anne-davranışsal denetim ($F_{(1-275)}= 11,864 p<.01$) (Sheffe fark 1 ile 2 ve 3 $p<.01$)	1 ilköğretim	84	2,64	,951
	2 orta öğretim	116	3,20	,904
	3 yüksek öğretim	76	3,26	,906
	Total	276	3,05	,955
Anne-psikolojik kontrol (anlamsız)	1 ilköğretim	84	2,41	,956
	2 orta öğretim	116	2,71	1,091
	3 yüksek öğretim	76	2,84	1,748
	Total	276	2,65	1,279
Anne-özerklik desteği ($F_{(1-275)}= 5,502 p<.01$) (Sheffe fark 1 ile 2 $p<.01$)	1 ilköğretim	84	3,62	,923
	2 orta öğretim	116	4,03	,796
	3 yüksek öğretim	76	3,84	,900
	Total	276	3,85	,879

Tablo 14’de görüldüğü gibi anne eğitim durumlarıyla ortalamalara göre anne psikolojik kontrol hariç diğer tüm alt boyutlarda istatistik bakımdan anlamlı fark gözlenmektedir. Anne duyarlılığı ilköğretim mezunu annelerin çocukları ortaöğretim mezunu annelere göre daha çok algılamaktadırlar. Anne davranışsal denetimi en fazla yükseköğretim mezunu annelerin çocukları algılamakta en az ise ilköğretim mezunu annelerin çocukları hissetmektedir. Anne özerklik desteğini ise ortaöğretim mezunu annelerin çocukları ilköğretim mezunu annelerin çocuklarına göre daha fazla algılamaktadırlar.

Öğrencilerin sınıf düzeyine göre sosyal duygusal öğrenme becerileri farklılaşmakta mıdır?

Tablo-15. Sınıfa Göre Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Bakımından Karşılaştırılması (ANOVA Test Sonuçları)

	Sınıf	N	Mean	Std. Dev.
Faktör-1: İletişim Becerisi ($F_{(1-275)}= 4,245$ $p<.05$) (Sheffe fark 1 ile 3 arasında $p<.05$)	1-6.sınıf	93	3,01	,607
	2-7.Sınıf	81	3,16	,476
	3-8.Sınıf	102	3,24	,579
	Total	276	3,14	,567
Faktör 2: Problem çözme becerileri (fark anlamsız)	1-6.sınıf	93	3,17	,648
	2-7.Sınıf	81	3,29	,463
	3-8.Sınıf	102	3,26	,561
	Total	276	3,24	,566
Faktör 3: Stresle başa çıkma becerileri (fark anlamsız)	1-6.sınıf	93	2,60	,561
	2-7.Sınıf	81	2,67	,487
	3-8.Sınıf	102	2,52	,470
	Total	276	2,59	,509
Faktör 4 Kendilik değerini arttıran beceriler (fark anlamsız)	1-6.sınıf	93	3,46	,528
	2-7.Sınıf	81	3,39	,533
	3-8.Sınıf	102	3,36	,616
	Total	276	3,40	,564

Tablo 15’de Sheffe yöntemiyle yapılan analizlerle, sınıf düzeyi ile sosyal duygusal öğrenme becerileri tüm alt boyutlarında yapılan karşılaştırma sonucunda sadece iletişim becerileri alt boyutunda anlamlı bir fark vardır.8. sınıf öğrencilerinin iletişim becerileri 6. ve 7. Sınıf öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin yaşına göre sosyal duygusal öğrenme becerileri farklılaşmakta mıdır?

Tablo-16. Yaşa göre sosyal duygusal öğrenme becerileri bakımından karşılaştırılması (ANOVA test sonuçları)

	YAŞ	N	Mean	Std. Dev.
Faktör-1: İletişim Becerisi (fark anlamsız)	1-) 12 YAŞ	112	3,09	,595
	2) 13 YAŞ	96	3,19	,574
	3)14 YAŞ	66	3,17	,493
	4) 15 YAŞ	2	2,33	,471
	Total	276	3,14	,567
Faktör 2: Problem çözme becerileri (fark anlamsız)	1-) 12 YAŞ	112	3,25	,614
	2) 13 YAŞ	96	3,28	,482
	3)14 YAŞ	66	3,19	,588
	4) 15 YAŞ	2	2,55	,771
	Total	276	3,24	,566
Faktör 3: Stresle başa çıkma becerileri ($F_{(1-275)}= 4,022$ $p<.05$) (Sheffe fark 3 ile 1 arasında $p<.05$)	1-) 12 YAŞ	112	2,65	,570
	2) 13 YAŞ	96	2,64	,413
	3)14 YAŞ	66	2,43	,498
	4) 15 YAŞ	2	2,00	,000
	Total	276	2,59	,509
Faktör 4 Kendilik değerini arttıran beceriler (fark anlamsız)	1-) 12 YAŞ	112	3,46	,537
	2) 13 YAŞ	96	3,42	,502
	3)14 YAŞ	66	3,30	,661
	4) 15 YAŞ	2	2,65	,919
	Total	276	3,40	,564

Tablo 16’da Sheffe yöntemiyle yapılan analizlerle, yaş ile sosyal duygusal öğrenme becerileri tüm alt boyutlarında yapılan karşılaştırma sonucunda yaşa göre sadece stresle başa çıkma becerileri alt boyutunda anlamlı bir fark vardır.12 yaş öğrencilerinin stresle başa çıkma becerisi, 13, 14 ve 15 yaşa göre daha gelişmiştir. Stresle başa çıkma becerisinde en düşük ortalama 15 ve 14 yaşa ait bulunmuştur.

Öğrencilerin yaşına göre anne tutumları farklılaşmakta mıdır?

Tablo-17. Yaş Durumuna Göre Anne Tutumları Bakımından Karşılaştırılması (ANOVA Test Sonuçları)

Anne tutumları		N	Mean	Std. Dev.
Anne-duyarlılık: (anlamsız)	1-) 12 YAŞ	112	4,44	,804
	2) 13 YAŞ	96	4,28	,750
	3)14 YAŞ	66	4,24	,817
	Total	276	4,32	,806
Anne-davranışsal denetim: : (anlamsız)	1-) 12 YAŞ	112	3,14	,951
	2) 13 YAŞ	96	3,05	,951
	3)14 YAŞ	66	2,92	,965
	Total	276	3,05	,955
Anne-psikolojik kontrol:, : (anlamsız)	1-) 12 YAŞ	112	2,55	1,125
	2) 13 YAŞ	96	2,66	1,095
	3)14 YAŞ	66	2,81	1,720
	Total	276	2,65	1,279
Anne-özerklik desteği: : (anlamsız)	1-) 12 YAŞ	112	3,96	,912
	2) 13 YAŞ	96	3,90	,833
	3)14 YAŞ	66	3,61	,853
	Total	276	3,85	,879

Tablo-17’de Anova test sonuçlarına göre anne tutumları alt boyutlarında yaşa göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Öğrencilerin yaşına göre baba tutumları farklılaşmakta mıdır?

Tablo-18. Yaş durumuna göre Baba tutumları bakımından karşılaştırılması (ANOVA test sonuçları)

Baba tutumları	YAŞ	N	Mean	Std. Dev.
Baba-duyarlılık: (anlamsız)	1-) 12 YAŞ	111	4,25	1,129
	2) 13 YAŞ	96	4,07	,909
	3)14 YAŞ	66	4,08	,925
	Total	275	4,13	1,016
Baba-davranışsal denetim: (anlamsız)	1-) 12 YAŞ	111	3,19	,993
	2) 13 YAŞ	96	3,16	1,025
	3)14 YAŞ	66	3,01	,996
	Total	275	3,13	1,009
Baba-psikolojik kontrol: (anlamsız)	1-) 12 YAŞ	112	3,50	,853
	2) 13 YAŞ	96	3,46	,795
	3)14 YAŞ	66	3,31	,789
	Total	276	3,43	,817
Baba-özerklik (anlamsız)	1-) 12 YAŞ	111	3,44	,941
	2) 13 YAŞ	96	3,54	,826
	3)14 YAŞ	66	3,59	,831
	Total	275	3,51	,872

Tablo 18’de Anova test sonuçlarına göre baba tutumları alt boyutlarında yaşa göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo-19. İletişim Becerisi ve Anne Baba Tutumları Regresyon Analizi Tablosu

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	1,823	,190		9,581	,000
Anne-duyarlılık: (1, 2, 5, 7, 11, 14, 19)	,171	,058	,243	2,948	,003
Anne-psikolojik kontrol: 9, 13, 16, 17, 20	-,017	,027	-,039	-,644	,520
Anne-özerklik desteği: 4, 8, 12, 18, 21	,235	,077	,365	3,057	,002
1 Baba-duyarlılık: (1, 2, 4, 6, 10, 13, 17)	,020	,039	,036	,520	,604
Baba-davranışsal denetim: [3 (-), 5 (-), 9 (-), 14 (-)]	,124	,044	,220	2,838	,005
Baba-psikolojik kontrol: (8, 12, 15, 18)	-,213	,084	-,307	-2,521	,012
Baba-özerklik desteği:7,11,16,19	,029	,050	,044	,574	,567

Tablo 19'a göre iletişim becerisi ve anne baba tutumlarından, anne/baba duyarlılık, özerklik desteği, davranışsal denetim arasında pozitif bir ilişki görülmüştür. t-değerinden de bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu görmekteyiz. İletişim becerisi ve anne/baba psikolojik kontrol arasında ise negatif bir ilişki tespit edilmiş. t-değerinden de bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirtilmiştir.

Tablo-20. Problem Çözme Becerisi ve Anne Baba Tutumları Regresyon Analizi Tablosu

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	2,150	,194		11,081	,000
Anne-duyarlılık: (1, 2, 5, 7, 11, 14, 19)	,070	,059	,100	1,187	,236
Anne-davranışsal denetim: {3 (-), 6 (-), 10 (-), 15 (-)}	-,080	,050	-,135	-1,594	,112
Anne-psikolojik kontrol: 9, 13, 16, 17, 20	-,031	,028	-,070	-1,118	,265
Anne-özerklik desteği: 4, 8, 12, 18, 21	,286	,079	,445	3,648	,000
Baba-duyarlılık: (1, 2, 4, 6, 10, 13, 17)	,090	,040	,162	2,287	,023
Baba-davranışsal denetim: [3 (-), 5 (-), 9 (-), 14 (-)]	,039	,044	,069	,877	,381
Baba-psikolojik kontrol: (8, 12, 15, 18)	-,136	,086	-,197	-1,585	,114
Baba-özerklik desteği:7,11,16,19	-,006	,051	-,009	-,110	,913

Tablo 20'e göre problem çözme becerisi ve anne baba tutumlarından, anne/baba duyarlılık, anne özerklik desteği, baba davranışsal denetim arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. t-değerinden de bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Problem çözme becerisi ve anne/baba psikolojik kontrol, anne davranışsal denetim, baba özerklik desteği arasında ise negatif bir ilişki tespit edilmiş. t-değerinden de bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Tablo-21. Kendilik Değerini Arttıran Beceriler ve Anne Baba Tutumları Regresyon Analizi Tablosu

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	2,290	,191		12,014	,000
Anne-duyarlılık: (1, 2, 5, 7, 11, 14, 19)	,068	,058	,097	1,173	,242
Anne-davranışsal denetim: {3 (-), 6 (-), 10 (-), 15 (-)}	-,062	,049	-,104	-1,245	,214
Anne-psikolojik kontrol: 9, 13, 16, 17, 20	-,066	,027	-,149	-2,428	,016
Anne-özerklik desteği: 4, 8, 12, 18, 21	,218	,077	,341	2,831	,005
Baba-duyarlılık: (1, 2, 4, 6, 10, 13, 17)	,089	,039	,160	2,290	,023
Baba-davranışsal denetim: [3 (-), 5 (-), 9 (-), 14 (-)]	,060	,044	,107	1,364	,174
Baba-psikolojik kontrol: (8, 12, 15, 18)	-,131	,084	-,189	-1,546	,123
Baba-özerklik desteği:7,11,16,19	,066	,050	,102	1,306	,193

Tablo 21'e göre kendilik değerinin arttıran beceriler ve anne baba tutumlarından, anne/baba duyarlılık, anne/baba özerklik desteği, baba davranışsal denetim arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. t-değerinden de bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Kendilik değerini arttıran beceriler ve anne/baba psikolojik kontrol, anne davranışsal denetim, arasında ise negatif bir ilişki tespit edilmiş. t-değerinden de bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Tablo-22. Stresle Başa Çıkma Becerileri ve Anne Baba Tutumları Regresyon Analizi Tablosu

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	1,495	,177		8,432	,000
Anne-duyarlılık: (1, 2, 5, 7, 11, 14, 19)	,080	,054	,127	1,489	,138
Anne-davranışsal denetim: {3 (-), 6 (-), 10 (-), 15 (-)}	,004	,046	,008	,095	,924
Anne-psikolojik kontrol: 9, 13, 16, 17, 20	-,021	,025	-,053	-,837	,403
Anne-özerklik desteği: 4, 8, 12, 18, 21	,199	,072	,343	2,772	,006
Baba-duyarlılık: (1, 2, 4, 6, 10, 13, 17)	,009	,036	,018	,248	,804
Baba-davranışsal denetim: [3 (-), 5 (-), 9 (-), 14 (-)]	,055	,041	,108	1,346	,180
Baba-psikolojik kontrol: (8, 12, 15, 18)	-,085	,079	-,137	-1,087	,278
Baba-özerklik desteği:7,11,16,19	,032	,047	,054	,674	,501

Tablo 22'ye göre stresle başa çıkma becerileri ve anne baba tutumlarından, anne/baba duyarlılık, anne/baba özerklik desteği, anne/baba davranışsal denetim arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. t-değerinden de bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Stresle başa çıkma becerisi ve anne/baba psikolojik kontrol arasında ise negatif bir ilişki tespit edilmiş. t-değerinden de bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada 6.7.8. sınıf öğrencilerinin algıladığı anne baba tutumları ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasında ki ilişki incelenmiştir. Bu bölümde araştırmanın sonuçları ve bu sonuçlara ilişkin geliştirilen öneriler sunulmuştur.

Öğrencilerin anne baba tutumlarına ilişkin algıları (Anne/baba duyarlık, anne/baba özerklik desteği, anne/baba psikolojik kontrol ve anne/baba davranışsal denetim) ile sosyal duygusal öğrenme becerileri (iletişim becerileri, stresle başa çıkma becerileri, problem çözme becerileri ve kendilik değerini arttıran beceriler) arasında anne psikolojik kontrol hariç pozitif yönde ve istatistik bakımdan anlamlılık düzeyine ulaşan ilişkiler tespit edilmiştir. Algılanan anne/baba duyarlık, davranışsal denetim ve özerklik desteği boyutu, erinlerin sosyal duygusal becerilerini pozitif yönde etkilemektedir. Anne babalarıyla sıcak ve sevgiye dayalı ilişki kuran ve anne babalarının kararlarına saygı duyduğunu düşünen öğrencilerin problem çözme, iletişim becerileri, stresle başa çıkma ve kendilik değerini arttıran becerilerde de iyi olduğu görülmüştür. Bu sonucu destekleyen bir araştırma Bilir ve Dabanlı (1981) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada, gelişimin bir parçası olan sosyal gelişimi, özellikle ergenlik çağındakilerin aile tutumlarının nasıl etkilediğini saptamak amacıyla yaptıkları çalışmada ergenin sosyal gelişimine aile tutumlarının etkili olduğu saptanmıştır. Bu durum, çalışmamızın anne baba tutumlarının sosyal duygusal öğrenme becerilerini pozitif yönde desteklediği sonucuyla paralellik göstermektedir.

Anne/Baba tutumlarının alt boyutlarından olan anne-baba duyarlılığının kabul/ilgi ve demokratik anne baba tutumlarıyla örtüştüğü söylenebilir. Bu tutumların çocuklarda sosyal ve duygusal becerilerin gelişimini olumlu etkilediği ve desteklediği görülmüştür. Bu sonuç şu araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Toktamış,(2008) Erinlik Dönemi Öğrencilerin Ebeveyn Tutumları İle Sosyal Becerileri arasındaki İlişkiyi incelediği araştırma sonucunda; erinlerin ebeveyn tutumlarına ilişkin algılarının kabul/ilgi boyutu ile olumsuz sosyal davranış becerisi arasındaki negatif yönde bir ilişki olduğu, buna karşın olumlu sosyal davranış beceri ile ise pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Anne baba duyarlılığını yüksek hisseden öğrencilerin **kendilik değerini** arttıran becerilerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Benlik algısının erken çocuklukta, çocuğa karşı sergilenen anne baba tutumlarıyla ilişkisi olduğu bir gerçektir. Çocuklarının düşüncelerine önem veren, sorunlarına karşı duyarlı davranan ve demokratik bir yaklaşım sergileyen ebeveynlerin çocuklarının benlik saygısı da yüksek olmaktadır. Haktanır ve Baran (1998), gençlerin **benlik saygısı düzeyleri** ile anne- baba tutumlarını algılamalarını inceledikleri araştırmalarında algılanan olumlu ebeveyn tutumlarının gencin kendisi hakkında olumlu duygular geliştirmesini sağladığı sonucuna varılmıştır. Sezer(2010)Ergenlerin “kendilik algılarının” anne baba Tutumları ve bazı Faktörlerle ilişkisi araştırmasında, anne babasının tutumunu orta ya da yüksek düzeyde demokratik bulan ergenlerin kendilerini daha olumlu olarak algıladıklarını belirtmektedir.

Kendilik değerini yüksek olarak algılayan öğrenciler, gerek okula uyum gerekse arkadaşlık ilişkileri açısından daha başarılı olmaktadır. Erken çocukluk döneminde kendileriyle ilgili olumlu ve yapıcı düşüncelere sahip olan çocuklar ilerleyen dönemlerde hem kendileriyle hem de çevreleriyle uyumlu ve sağlıklı ilişkiler kurabilmektedirler. Kendileriyle ilgili algıların oluşmasında ilk sosyal ve duygusal deneyimleri yaşadığı ebeveynlerin ayna görevi gördüğünü söyleyebiliriz. Anne babanın tutumları çocuğun benlik gelişiminin temelini oluşturmaktadır. Araştırmamızda anne/babasının tutumlarını olumlu ve duyarlı algılayan erinlerin kendilik değerinin de yüksek olduğu sonucu bunu desteklemektedir. Anne baba tutumlarını olumlu algılayan erinlerin kendilik değeri de olumlu olmaktadır. Üredi, Erden,(2009) Öz-Düzenleme Stratejileri ve Motivasyonel İnançlarının Yordayıcısı Olarak Algılanan Anne Baba Tutumları adlı araştırmasında; ailelerin çocuklarına ilgili ve sevecen davranmalarının, çocuklarının davranışlarını denetlemelerinin ve onları **özerk olmaya** teşvik etmelerinin onların öz-düzenleme stratejilerini kullanımını sağladığını, ayrıca öz-yeterlik ve içsel değer algılarını da olumlu yönde etkilediğini bulmuşlardır. Yine bu sonucu destekleyen bir başka araştırmada, Günalp(2007), Demokratik tutum ile çocukların özgüven duygularının gelişimi arasında pozitif ve yüksek bir korelasyon bulmuştur.

Anne/Baba duyarlılığını olumlu algılayan öğrencilerin **stresle başa çıkma becerileri** de yüksek çıkmıştır. Çocuklarına demokratik bir yaklaşım sergileyen, onların kendini ifade etmesini sağlayarak, sorunlar karşısında çözüm oluşturmasını destekleyen anne/baba tutumları, çocuğun stresli durumlarla nasıl baş edeceği konusunda da beceriler geliştirmesini desteklemektedir. Ergenlikle çocukluk dönemi arasında bulunan bu yaş grubu(12-15) içinde bulunduğu gelişimsel dönem açısından birçok değişiklikler(fiziksel, duygusal ve psikolojik)

yaşamaktadır. Bu değişikliklerin yarattığı stresle başa çıkmanın yanı sıra akademik başarıyı da yakalamaya çalışmakta ve bir üst eğitim kurumuna hazırlık çalışmalarını da yürütmektedirler. Bunların yarattığı baskıyla başa çıkmaları problem çözme becerilerinin ne kadar geliştiğıyle alakalıdır. Bu becerilerin gelişmesinde, aile ortamında ebeveynlerin sorunlar karşısında nasıl tutum geliştirdiğinin yani nasıl bir model olduğunun önemi büyüktür. Aynı zamanda çocuklarına problemler karşısında nasıl tutum geliştirmeleri gerektiğıyle ilgili becerileri kazandırıp kazandırmadığı da stresle başa çıkmada belirleyicidir. Topuksal(2011), “ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zekâ düzeylerinin ana baba tutumları açısından incelenmesi” adlı araştırmasında genel olarak demokratik ana-baba tutumuna sahip öğrencilerin stres yönetimi ve uyum alt ölçek puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Bu araştırmamızın sonucuyla örtüşmektedir. Anne babalarının tutumunu duyarlı olarak algılayan erinlerin stresle baş etme becerisi de yüksek bulunmuştur.

Erinlerin stresle başa çıkması problem çözme becerilerini geliştirip geliştirmemesiyle bağlantılıdır. Araştırma sonucumuzda anne/baba duyarlılığını, özerklik desteğini ve davranışsal denetimi olumlu algılayan öğrencilerin problem çözme becerilerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Sosyal ilişkilerinde kendini ifade ederek, uyumlu arkadaşlıklar kurması bir ergen için çok önemlidir. Hiç şüphesiz bu yaş grubunda problemlerle başa çıkma becerisinin gelişmiş olması sosyal ortamlarda kabul görmesine ve uyumlu ilişkiler kurmasına yardımcı olacaktır.

Budak(1999) yaptığı araştırmada lise öğrencilerinin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi arttıkça problem çözme becerilerinin de arttığını tespit etmiştir. Yine, Hamarta(2007)’nın, araştırmasında demokratik anne baba tutumunun probleme olumlu yönelim, akılcı problem çözme, toplam sosyal problem çözme de pozitif yönlü ilişki olduğunu bulması araştırma sonucumuzu desteklemektedir.

Çocuklar ailelerinden demokratik bir tutum ve sıcak bir ilişki beklerken aynı zamanda kurallarının da olması ve davranışsal açıdan yönlendirilmek de isterler. Anne babaları tarafından uygulanan davranışsal düzenleme çabaları onlar için doğru davranışa nasıl ulaşacakları konusunda yol haritasıdır. Davranışsal denetim çocuğun davranışlarını izleme ve uygun davranışı öğretmek için iletişim kanallarından yararlanarak çocuğun davranışını yapılandırmaya yönelik ana baba davranışlarını içerir(Barber,1996,akt. Sevim,2013). Bu davranışları olumlu algılayan erinlerin sosyal duygusal öğrenme becerilerinin de geliştiğini görmekteyiz. Toktamış(2008) Erinlik dönemi öğrencilerinin ebeveyn tutumlarına ilişkin

algılarının kontrol/denetleme boyutu ile olumsuz sosyal davranış becerisi arasındaki ilişkiye bakıldığında zaman negatif yönde bir ilişki olduğu, buna karşın olumlu sosyal davranış becerisi ile ise pozitif yönde bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Ataerkil aile yapımızda evde kuralları koyucu ve takip eden kişi olarak babayı görebiliriz. Bu bağlamda kuralları açıklama, bunları uygulamada tutarlı davranma çocuğun öz kontrolünü geliştirmeye yardımcı olduğu için sosyal hayatta iletişim becerilerini de olumlu etkilediği düşünülebilir. Güdük(2008), tutarlı disiplin puanları arttıkça duygusal anlatımcılık, duygusal duyarlılık, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık, sosyal kontrol puanlarının da arttığını bulmuştur.

Araştırmamızda anne-baba tutumlarından **Anne/Baba Psikolojik kontrol boyutunun** öğrencilerin **iletişim, problem çözme, stresle başa çıkma becerilerini ve kendilik** değerini arttıran becerileri olumsuz yönde etkilediği hipoteziyle hareket edilmiştir. Çıkan sonuçlarda anne psikolojik kontrolün sosyal duygusal becerileri olumsuz etkilediği görülmüş fakat baba psikolojik kontrol ile çocukların sosyal duygusal gelişimleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu durum ataerkil aile yapımızda otoriter olarak algılanan babanın psikolojik kontrolünün çocuklar tarafından olumsuz olarak görülmediği toplumsal rolü gereği kabul gördüğü şeklinde yorumlanabilir. Toplumsal roller açısından annenin çocuklarıyla daha sıcak, şefkatli ve esnek bir ilişki kurması beklentisi olduğu söylenebilir. Bu beklenti annenin baskıcı, katı –otoriter tutumlar sergilemesiyle çelişmektedir. Bundan dolayıdır ki çocuklar annenin baskıcı tutumlarını babaya göre daha çok hissetmekte, onunla daha fazla zaman geçirdikleri için daha çok etkilenebilmektedirler. Bu tutumla karşılaşan çocukların sosyal ve duygusal becerilerinin de olumsuz etkilendiği araştırma sonucuyla da görülmektedir.

Baba psikolojik kontrolle sosyal duygusal öğrenme becerileri arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki çıkması literatürle uyumsuzdur. Bunun yanında anne psikolojik kontrol ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasında negatif bir ilişki tespit edilmiş olması literatürle uyumlu bir sonuçtur. Günalp, Kabadayı(2007) yaptıkları çalışmada, Anne-babaların sevecen, hoşgörülü ve kabul edici olmalarının sosyal uyumu olumlu yönde; soğuk, sınırlayıcı, katı ve reddedici olmalarının olumsuz yönde etkilediğini; (Albürek,2002), çocukların anne-babalarını kendilerine karşı düşmanca, ilgisiz-ihmkâr, reddedici ve soğuk olarak algıladıkça kendilerine karşı daha olumsuz benlik kavramı geliştirdiğini bulmuşlardır.

Araştırmada ayrıca öğrencilerin bazı demografik değişkenler açısından sosyal ve duygusal öğrenme becerileri ve anne baba tutumları da incelenmiştir. Bu inceleme sonuçlarına göre;

Sosyal ve duygusal öğrenme becerilerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Kızlar ve erkekler arasında sosyal duygusal öğrenme becerileri alt boyutlarında iletişim becerisi, stresle başa çıkma ve problem çözme becerisi açısından anlamlı bir farklılık görülmüştür. Erkeklerin iletişim, stresle başa çıkma ve problem çözme becerilerinin kızlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatürde bu sonucu destekleyen araştırmalar bulunmakla birlikte farklı sonuçlar da bulunmuştur. İletişim becerileri ile ilgili elde edilen sonuçlar literatürle benzerlik göstermemiştir. Genelde literatürde kızların iletişim becerileri erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Problem çözme ve stresle başa çıkma becerilerinde ise erkeklerin lehine sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Araştırmamızda kız erinlerin iletişim becerilerinin erkeklerden daha düşük çıkmasının, ailenin çocuklara ilişkin verdiği sorumluluklar, ilişkilene biçimiyle ve kültürel yargılarıyla ilgili olduğu düşünülebilir. Bazı ailelerde kızlara daha fazla sorumluluk verilmekte, sosyal ortamlara girmesi ve sosyal ilişkiler kurması desteklenirken, bazı ailelerde tam tersi sosyal ortamlara girmesi kısıtlanabilmektedir. Yine erkek çocukların bazı ailelerde erken yaşlarda iş yaşamına girmesi (çıraklık eğitimi gibi), sosyal ve iletişim becerilerin gelişmesini sağlarken bazı aileler erkek çocuklarına karşı daha korumacı ve kısıtlayıcı olabilmektedirler. Hem iletişim becerilerini hem de problem çözme becerilerini cinsiyet farklılığına göre daha detaylı ele alan araştırmalar yapılabilir.

Kız öğrencilerin genel sosyal beceri düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olmasının nedeni sosyalleşme sürecinde gördükleri farklı cinsiyet rolleri eğitiminden kaynaklanmaktadır. Araştırmalarda elde edilen bulgulara göre kızların iletişim becerileri puan ortalamalarının erkeklerden yüksek olması toplumsal beklentiler ve yetiştirme tarzıyla yakından ilişkilidir(Bacanlı&Erdoğan,2002). Kılıcıgil ve ark., (2009) yaptıkları çalışmada iletişim becerisiyle cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiş ve bulgularında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre iletişim becerilerinin daha iyi düzeyde olduklarını tespit etmişlerdir. Tepeköylü ve ark., (2009), araştırmasında ise cinsiyet değişkenine göre iletişim becerisi algılarında kızların lehine anlamlı bir farklılık olduğunu bulmuştur. Kabakçı(2006)'nın, araştırmasında kızların **iletişim becerileri** puan ortalamaları, erkeklerinkine göre daha yüksek bulunmuştur.

Problem çözme ve stresle başa çıkma becerilerinin erkek öğrencilerde yüksek çıkmasını kültürel değerlere, erkeklerin daha fazla problem çözücü olmalarını bekleyen sosyalleşme sürecine bağlayabiliriz. Aile kız çocuklarının yaşadığı sorunlara daha fazla müdahale edip

çözüm oluşturmaya çalışırken erkek çocuklarını sorunu çözmesi için teşvik edebilmekte daha az müdahaleci olabilmektedir. Problem çözme becerisi gelişen erkek çocuklar stresle daha kolay baş edebilmektedirler. Bu tür yaklaşımların kız çocuklarında problem çözme becerisinin gelişmesi önünde engel olduğunu görmekteyiz. Problem çözme becerisi ile ilgili sonuçlara baktığımızda, Korkut(2002) araştırmasında kızların problem çözme becerileri ile erkeklerinkiler arasındaki fark erkeklerin lehine görülmüştür. Yine Koray ve Azar'ın(2008) çalışmalarında da erkek öğrencilerin problem çözme becerilerinde daha başarılı oldukları belirlenmiştir. Serin ve Derin (2008), Katkat, Mızrak'ın(2003) çalışmalarında ise kızların problem çözme becerileri daha yüksek bulunmuştur. Kabakçı(2006), Tümkaya ve İflazoğlu (1999), Özkütük ve ark. (2003), Çilingir (2006) ve Gültekin'in (2006) çalışmalarında problem çözme becerileri ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Bu durum örneklem grubunun ve ölçme araçlarının farklılığı yönünde yorumlanabilir.

Araştırma bulgularında Anne/Baba tutumlarından sadece **Anne/Baba Davranışsal Denetim alt boyutunda cinsiyet farklılığı ortaya çıkmıştır**. Kızların hem anne hem de baba davranışsal denetimi erkeklere göre daha çok algıladıkları ortaya çıkmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından baktığımızda anne-babaların en çok kız çocuklarının davranışlarını şekillendirmede müdahaleci olduğu ve bunu kız çocuklarına hissettirdiklerini söyleyebiliriz. Erkekleri biraz daha sosyal yaşam deneyimleriyle öğrenmesi konusunda serbest bırakabilmektedirler. Bu sonucu erkeklere, uygun davranışı öğretmek için daha az müdahaleci olabilmelerine bağlayabiliriz. Ailelerin erkek çocuklarından beklentileri daha fazla olduğu için, erkek çocuklar bağımsızlık ve inisiyatif kullanma konusunda kız çocuklara oranla daha fazla teşvik edilmektedirler(Üredi&Erden,2009)

Konuyla ilgili literatürü incelediğimizde, Toktamış(2008),Yılmazer(2007) erinlik dönemi öğrencilerinin ebeveyn tutumlarının algılanmasında kontrol/denetleme boyutlarında kız öğrencilerin lehine anlamlı bir fark saptamışlardır. Topuksal, Tire (2011) Anna-baba tutumları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını tespit etmişlerdir.

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde **sosyal ve duygusal öğrenme becerilerinden sadece iletişim becerileri anne eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır**. Sosyal duygusal öğrenme becerilerinden problem çözme, stresle başa çıkma, kendilik değerini arttıran beceriler alt boyutuyla anne eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. İlköğretim mezunu annelerin çocuklarının iletişim becerileri ortaöğretim ve yükseköğretim mezunu annelerin çocuklarına göre daha düşük bulunmuştur. Anne eğitim düzeyi arttıkça iletişim

becerileri de artmaktadır. Bunu annenin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarıyla daha kaliteli zaman geçirdiği, daha ilgili olduğu ve onlarla daha etkili iletişim kurduğu şeklinde yorumlayabiliriz. Anne eğitim düzeyi arttıkça çocuk yapma sayısı da düşmektedir. Çocuk sayısı az olunca ilgi ve iletişim kurma zamanı da artmaktadır. Bu durumda çocuğun iletişim becerilerini olumlu düzeyde etkilemektedir.

Tosuntaş(2006), Özbek(2004) ve Sarı(2007)'nin yapmış olduğu çalışmanın sonucunda annenin öğrenim durumu arttıkça çocukların sosyal gelişimlerinin arttığı saptanmıştır. Bu durumu araştırmamızda sadece iletişim becerileri alt boyutu karşılamaktadır. Toktamış(2008)'in araştırmasına göre, erinlik dönemi öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile öğrencilerin annelerinin öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir fark saptanamamıştır. Yurdakavuştu(2012), sosyal beceri ile anne eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark tespit etmemiştir. Sezer(2010) “ergenlerin kendilik algısı ve anne baba eğitim değişkenlerini incelediğinde anlamlı bir farkın olmadığını bulmuştur. Bu araştırmamızda ortaya çıkan, kendilik değerini arttıran beceriler ile anne eğitim durumu arasında fark bulunmamış olmasını desteklemektedir.

Araştırma sonucunda **baba eğitim durumuyla sosyal duygusal öğrenme becerileri tüm alt boyutlarında yapılan karşılaştırma sonucunda anlamlı bir fark bulunamamıştır.** Bunu geleneksel aile yapımızda babaya yüklenen misyonun eğitim düzeyinden bağımsız olarak yerine getirildiği şeklinde yorumlayabiliriz. Çocukların sosyal duygusal gelişimlerinin babanın eğitim durumundan etkilenmediği görüyoruz. Bu durum literatürde ki bazı araştırma sonuçlarıyla uyumludur. Toktamış(2008), Özbek(2004), Tire(2011), yaptıkları çalışmalarda sosyal beceri ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark bulamamışlardır. Araştırma sonucundan farklı olarak, Tosuntaş(2006)'in çalışmasında babanın öğrenim durumu yükseldikçe öğrencilerin olumlu sosyal davranışlarında artış olduğu saptanmıştır.

Anne/baba eğitim durumuna göre anne/baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren sonuçlara baktığımızda; baba eğitim durumuna göre baba tutumlarından sadece davranışsal denetim alt boyutunda anlamlı fark bulunmuştur. Yükseköğretim mezunun babaların çocukları davranışsal denetimi ilköğretim ve ortaöğretim mezunu babaların çocuklarına göre daha çok algılamaktadırlar. Ortaöğretim mezunu babaların çocukları da ilköğretim mezunu babaların çocuklarına göre davranışsal denetimi daha çok hissetmektedirler.

Anne eğitim durumuna göre anne tutumlarına baktığımızda, anne psikolojik kontrol hariç diğer tüm alt boyutlarda anlamlı farklılıklar görülmüştür. Anne duyarlılığı ilköğretim mezunu annelerin çocukları ortaöğretim mezunu annelere göre daha çok algılamaktadırlar. Anne davranışsal denetimi en fazla yükseköğretim mezunu annelerin çocukları algılamakta en az ise ilköğretim mezunu annelerin çocukları hissetmektedir. Anne özerklik desteğini ise ortaöğretim mezunu annelerin çocukları ilköğretim mezunu annelerin çocuklarına göre daha fazla algılamaktadırlar.

Sosyal duygusal öğrenme becerileri tüm alt boyutlarında yapılan karşılaştırma sonucunda yaşa göre sadece “stresle başa çıkma becerileri” alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur. 12 yaş öğrencilerinin stresle başa çıkma becerileri 13,14,15 yaş öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur. 13 yaş grubu öğrencilerinin stresle başa çıkma becerileri ise 14 ve 15 yaş grubuna göre ise daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Stresle başa çıkma becerilerinin en düşük olduğu yaş grubunun 14 ve 15 yaş olması bu yaşlarda Liseye geçiş sınavları olan temel eğitimden ortaöğretime geçiş(TEOG) sınavlarının olmasına bağlanabilir. Öğrenciler bu sınava hazırlanırken çok yoğun stres yaşamaktadırlar. Bunun yanında sınıf seviyesi yükseldikçe derslerin ağırlığı ve ergenliğin getirdiği bazı sıkıntılar (fizyolojik, duygusal ve psikolojik değişimler) artmaktadır. Baş etmesi gereken sorunlar arttıkça erinlerin stresle başa çıkma becerileri de düşmektedir. Araştırma sonucumuzda da yaş büyüdükçe stresle başa çıkma becerisinin de düştüğü görülmüştür.

Bu sonucu destekleyen bir araştırma Kabakçı(2006), tarafından yapılmıştır. İlköğretim 6. sınıfa giden öğrencilerin stresle başa çıkma becerileri puan ortalamaları, sekizinci sınıfa giden öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Yedinci sınıfa giden öğrencilerin stresle başa çıkma becerileri puan ortalamaları sekizinci sınıfa giden öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Sınıflar yaş düzeyine indirildiğinde araştırma bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir. Topuksal(2011) araştırmasında stres yönetiminde sınıf düzeyi açısından anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir. Özbek(2004), öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin okudukları sınıfa göre farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. 8. Sınıf öğrencilerinin sosyal becerileri, 6.ve 7. Sınıf öğrencilerine göre daha yetersiz bulunmuştur.

Araştırma bulgularına göre anne/baba tutumları tüm alt boyutlarında yaşa göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Tutum ile yaş etkileşimin etkili olmamasının anne babaların tutumlarının yaşa göre farklılaşmamasından kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir.

Bu yaş grubundaki(12-15) erinlerin anne baba tutumlarını hissetme düzeyleri yaşlarına göre değişmemektedir. Bu sonucu destekleyen bazı araştırma örnekleri aşağıdadır. Yurttaş(2010), Topuksal(2011), anne baba tutumu ve sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını tespit etmiştir.

Sonuç olarak, sosyal ve duygusal becerilerin öğrenilmesi önemli bir gelişimsel görev olarak çocuk ve ergenler ile eğitimci ve ebeveynlerin karşısına çıkmaktadır. Bu becerilerin kazandırılmasında ergenlik dönemi kritik bir önem taşımaktadır. Özellikle fizyolojik, duygusal ve psikolojik değişimlerin hızlı yaşandığı ergenliğin başlangıcını içeren erenlik dönemi, dikkate alınması gereken bir süreci içermektedir.

Okul yaşamının başlamasıyla birlikte sosyalleşme süreci farklı bir boyuta geçen öğrencilerin sosyal ortamlarda kendilerini ifade etmesi, uyum sağlaması çok önemlidir. Uyum sağlama sürecinde çocuğun getirdiği sosyal duygusal becerilerin ne düzeyde gelişmiş olduğu bu uyum sürecini etkileyen bir unsurdur. Çocuklar akademik süreçten ziyade özellikle sosyal ve duygusal süreçlerde sorun yaşadıklarında işin içinden çıkamamaktadırlar. Onlar için çok önemli olan arkadaşlık ilişkilerini sağlıklı bir şekilde kurmaları bu becerilerle ilgilidir. Kendini ifade etmekten çekinen, akranları ve yetişkinlerle doğru bir iletişim kuramayan, duygularını ifade etmekte zorlanan, sorunlar karşısında çözümler geliştiremeyen, sosyal ortamlara girmekten kaçınan çocuklar mutsuz olmaktadır. Bu becerilere ilişkin temel kazanımların aile ortamında oluştuğunu göz önüne aldığımızda bu becerilerin geliştirilmesinde anne baba sorumluluklarının da fazla olduğu görülmektedir. Bu araştırmada da ortaya çıkmıştır ki sosyal duygusal becerilerinin öğrenilmesinde erinlerin anne baba tutumlarını nasıl algıladığının önemi büyüktür. Sosyal duygusal öğrenme becerilerinin kazandırılması ve geliştirilmesinde anne-babaların bilinçlendirilmesi ve konuyla ilgili farkındalık kazanması gerekmektedir. Özellikle okul temelli oluşturulan sosyal duygusal öğrenme becerileri geliştirme programlarına anne babaların da katılımı çok yararlı olacaktır.

5.2.Öneriler

Araştırmada, Anne baba tutumlarının 6.7.8. sınıf öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme becerilerini ne ölçüde etkilediği ele alınmıştır. Araştırma sonucunda anne baba tutumları(duyarlılık, özerklik desteği, davranışsal denetim) ve sosyal duygusal öğrenme becerileri(iletişim, stresle başa çıkma, problem çözme ve kendilik değerini arttıran beceriler arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne babadan algılanan duyarlılık, özerklik desteği, davranışsal denetim arttıkça sosyal duygusal öğrenme becerileri de yüksek

çıkılmaktadır. Anne baba tutumlarından psikolojik kontrol alt boyutuyla sosyal duygusal öğrenme becerileri arasında ise negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Algılanan psikolojik kontrol tutumu arttıkça sosyal duygusal öğrenme becerileri(iletişim, problem çözme, stresle başa çıkma ve kendilik değerini oluşturan beceriler) düşük çıkmaktadır.

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Araştırma bulguları, erinlerin sosyal duygusal öğrenme becerileri üzerinde ebeveyn tutumlarının etkili olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu gerçeklikten hareketle sosyal ve duygusal gelişim konusunda anne babaların bilinçlendirilmesi çocuğun tüm gelişim dönemlerinde konuyla ilgili ailelerin desteklemesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Çocukların, problemlerini çözmeleri konusunda desteklemeleri, olumlu bir benlik algısı oluşturmalarını sağlamak için sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını doğru bir şekilde karşılamaları önemlidir.

Ailelerin sosyal duygusal becerileri nasıl geliştirecekleri ve destekleyecekleri konusunda bilinçlendirilmeleri önemlidir. Okullarda önleyici rehberlik çalışmaları kapsamında öğrencilere yönelik sosyal-duygusal beceri eğitimi düzenlemenin yanında bu tür programlara anne baba katılımı da sağlanmalıdır.

Öğrencilerin hangi sosyal duygusal öğrenme beceri alanlarında gelişmeye ihtiyacı olduğu okul çapında yapılacak taramalarla belirlenebilir. Bu anlamda temel önleme çalışmalarını düzenlerken belirlenen sosyal duygusal öğrenme beceri konusunda desteklenmelidir.

Okul öncesi eğitimden başlayarak lise dönemini de içine alan sosyal duygusal beceri geliştirme programları oluşturulmalı bu programlar haftalık ders saatleri içine yerleştirilmelidir. Akademik gelişimin yanı sıra bu tür programlarla çocukların sosyal duygusal gelişimi de desteklenmelidir. Öğrencilerin sosyal duygusal öğrenme becerilerinde olumlu etkilere sahip olduğunu düşündüğümüz, sanat, edebiyat, spor ve müzik derslerinin içeriği müfredatta zenginleştirilmeli ve ders saatleri diğer derslerden çok farklı olmamalıdır.

Ailelerin çocuklarında sosyal duygusal becerilerin kazandırılması konusunda sorumluluk sadece okul rehberlik birimlerinde değil aile ve sosyal bakanlığı kapsamında yürütülecek projelerle de desteklenebilir. Anne babaların konuyla ilgili farkındalık kazanması sağlanabilir. Sosyal ve duygusal becerilerin temellerinin atıldığı aile ortamında çocukların model alma yoluyla birçok davranışı öğrendiğini göz önüne alırsak eşlerin de

daha çocuk sahibi olmadan konuyla ilgili bilinçlendirilmeleri önem kazanmaktadır. Şüphesiz ki bu durum anne babaların çocuklarıyla daha doğru bir iletişim kurmalarına, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarına duyarlı olmalarına yol açacaktır. Anne babası ile iletişimi iyi ve ihtiyaçları doğru şekilde karşılanan, yeterli sosyal çevresi olan çocukların sosyal ve duygusal becerileri de sağlıklı gelişecektir.

5.2.2. İleriki Araştırmalara-Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu çalışmada araştırma grubu, İstanbul ilinde orta ve ortanın üstü sosyo-ekonomik düzeyde ailelerin olduğu iki ilçede, ortaokulda öğrenim gören 6. 7. ve 8. sınıf öğrencileridir. Düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin yaşadığı bölgelerde ve farklı yaş gruplarıyla daha büyük ve kapsamlı örneklemelerde araştırmalar yinelenebilir.

Yine sosyal duygusal öğrenme becerileriyle akademik başarı arasındaki ilişki kapsamlı bir şekilde ele alınabilir.

Spor, müzik, sanat ve edebiyat alanında başarılı olan öğrencilerin sosyal duygusal öğrenme beceri düzeyleri incelenebilir.

Çocukların sosyal duygusal öğrenme becerilerinin kazanılmasında önemli bir yere sahip olan anne babaların da sosyal duygusal becerilerinin hangi düzeyde olduğunu belirlemeye yönelik ölçekler geliştirilerek çeşitli araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Aka, T.(2011).Algılanan Ebeveyn Tutumları, Duygu Tanıma ve Duygu Düzenleme ile Depresyon, Obsesif-Kompulsif Bozukluk ve Sosyal Kaygı Belirtileri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akkuş, Z. (2005). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerinin Özsaygı Ve Denetim Odağı ile ilişkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi. Arasındaki ilişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Aydın,A.(2006).Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi (7.Basım).Ankara:Tek Ağaç

Baş,U,A.(2003).İlköğretim 4.ve 5. Sınıflarda okuyan öğrencilerin sosyal becerileri ve okul uyumu ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bacanlı,H.(2012).Sosyal Beceri Eğitimi(4.Basım)Ankara:Pegem Akademi Yayınları

Cohen, J.(2001).Social and Emotional Education Core Concepts and Practices

Çetin,F.,Bilbay,A.,Kaymak,A.D.(2003).Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler Grup Eğitimi (3.basım).İstanbul:Epsilon Yayıncılık

Dardağan, M. P. (2000). İlköğretim Dönemi Çocukların Sosyal Ve Akademik Becerilerini Geliştirmede Yardımcı Ebeveyn Eğitim Programının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Davranış Bilimleri Enstitüsü,2011.Okul Döneminde Karlaşılabilecek Problem Alanları Ve Başa Çıkma Yöntemleri (1.basım)İstanbul:DBE Yayınları

Deniz, M.(2003).Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:9.

Eğercioğlu, N.(2008).Akran Kabulünü Etkileyen Faktörler: Cinsiyet, Yaş ve Sosyal Beceriler. Yüksek Lisans Tezi.Boğaziçi Üniversitesi.Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Elias,M.J., Zins, E.J.,(2007)Social and Emotional Learning, Children's Needs III

Elias, M,J, Weissberg,R., O'Brien, U.M.(2006).Transformative Leadership For Social Emotional Learning. PL. Student Services.Ss.10.13

Erdoğan, F.(2002).İlköğretim İkinci Kademe öğrencilerinde sosyal becerilerin sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet ve yaşa ile ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Erkan, Z.(2002).Ergenlerin Sosyal Kyagı Düzeyleri, Ana-Baba Tutumları ve Ailede Görülen Risk Faktörleri Üzerine Bir Çalışma. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Graczyk,P.,A.,Zins,J.E,Weissberg,R.P.(2003)Implementation, Sustainability, And Scaling Up Of Social. School Psychology Review,2003, Volume 32, No. 3, pp. 303-319

Greenberg,T.M.;Elias,J.M.;Zins,E.J.;Resnik,H.;Linda,F.;Weisberg,R.(2003).Enhancing School-Based Prevention and Youth Development Through Coordinated Social,Emotional,and Academic Learning.American Psychologist

Haktanır,G.,Baran,G.(1998).Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Anne Baba Tutumlarını Algılamalarının incelenmesi.Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi:5(3), s:134-141, Ankara.

Hamarta, S.(2007).İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Algılanan Anne-Baba Tutumları Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisan Tezi. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hilooğlu, S.(2009).İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbaca davranışlarını yordamada sosyal beceri ve yaşam doyumunun rolü. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kabakçı, Ö.F.(2006). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerin sosyal duygusal öğrenme becerileri. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kabakçı, Totan(2013). Sosyal ve Duygusal Öğrenme Becerilerinin Çok Boyutlu Yaşam Doyumuna ve Umuda Etkisi. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 6(1), ss. 40-61

Karakuş.T., F. (2006). Ergenlerde Algılanan Duygusal İstismar ile Sosyal Beceri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kırtıl, S.(2009).İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile yaşam doyumunu düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Korkut,O.F.(2011).Okul Temelli Önleyici Rehberlik Ve Psikolojik Danışma(3.basım).Ankara:Anı Yayıncılık.

Körler, Y.(2011). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından yalnızlık düzeyleri ve yalnızlık ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kulaksızoğlu,A.(1999).Ergenlik Psikolojisi(2.Basım)İstanbul:Remzi Kitabevi

Özlek, S.(2004).Lise Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerini Yordayan Bazı Değişkenler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez.Gazi Üniversitesi.

Saracaloğlu,S.,Serin,O.,Bozkurt,N.(2001).Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri İle Başarıları Arasındaki İlişki.Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi.14,s:121,134

Semerci,B.(2007).Ergen Ruh Sağlığı(2.Basım).İstanbul:Alfa Yayıncılık

Soylu, A.(2007).Fırat Üniversitesi öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme becerileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şanal, M.(2008).Farklı Sosyo-ekonomik Düzeylerde Bulunan Ergenlerin Bakış Açısıyla Ana-baba Tutumları. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Şaşkın, Ö.(2010).İlköğretim Okulları 7.ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerinin Geliştirilmesi ve Değerlendirilmesi üzerine Küçükçekmece’de bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi.Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Toktamış, A.(2008).Erinlik Dönemi Öğrencilerin Ebeveyn Tutumları ile Sosyal Becerileri arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi.Sosyal Bilimler Enstitüsü

Topuksal, D.(2011).İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zekâ düzeylerinin ana-baba tutumları açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Totan,T.(2011).Problem Çözme Becerileri Eğitim Programının ilköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme becerileri üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Uzamaz, F.(2000). Sosyal Beceri Eğitiminin Ergenlerin Kişilerarası İlişki Düzeylerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uzamaz,F.;Güçray,S.Sosyal Beceri Eğitiminin Ergenlerin Kişilerarası İlişki Düzeylerine Etkisi.Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,2(28)

Veloz,Y.Carmen.Play Behaviors And Social Skills Among Maltreated

Vural, D.E.(2006). Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyuşsal Ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Weissberg,P.R.;Brien,U.M.(2004).What Works in School-Based Social and Emotional Learning Programs For Pozitive Youth Development.American Academy Of Political and Social Scince.

Yavuzer,H.(1998).Ana Baba Okulu.İstanbul:Remzi Kitabevi

Yavuzer,H.(2005).Ana Baba ve Çocuk (16.Basım).İstanbul:Remzi Kitabevi

Yavuzer,H.,Köknel,Ö.,Kulaksızoğlu,A.,Ayhan,H.,Dodurgalı,A.,Ekşi,H.(2013).Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları(4.basım)İstanbul:Timaş Yayınları

Yörükoğlu,A.(2000).Çocuk Ruh Sağlığı.İstanbul:Özgür Yayınları

Yukay, M.(2003).İlköğretim Üçüncü Sınıf Öğrencilerine Yönelik Sosyal Beceri Programının Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

EKLER

EK-1

Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ölçeği

Sevgili Öğrenci;

Bu ölçek, ilköğretim öğrencilerinin Sosyal Duygusal Öğrenme Becerilerini belirlemeye yöneliktir. Ölçekte 40 adet madde yer almaktadır. Lütfen her maddeyi dikkatle okuyarak size uygun seçeneğin altındaki parantezin içine bir çarpı (x) işareti koyunuz. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Boş seçenek bırakmayınız ve birden fazla işaretleme yapmayınız. Duyarlılığınız için teşekkürler.

Ömer Faruk KABAKÇI

Cinsiyet: K

E

Sınıf:..... Yaş: .....

		Hiç Uygun Değil(1)	Pek Uygun Değil(2)	Oldukça Uygun(3)	Tamamen Uygun(4)
1	Birisiyle konuşurken gözlerine bakarım	(1)	(2)	(3)	(4)
2	Sakinleşmek için derin nefes alırım	(1)	(2)	(3)	(4)
3	Arkadaşlarım benimle alay ederse görmezden gelebilirim	(1)	(2)	(3)	(4)
11	Başkalarıyla aynı fikirde olmadığımı onları kırmadan söylerim	(1)	(2)	(3)	(4)
13	Eleştirileri kırılmadan kabul edebilirim	(1)	(2)	(3)	(4)
16	Bir problemim olduğunda bunu adım adım çözmeye çalışırım	(1)	(2)	(3)	(4)
19	Bir isteğime hayır denildiğinde bunu anlayışla karşılarım	(1)	(2)	(3)	(4)
28	Konuşurken, yüz ifademle anlattıklarımı desteklerim	(1)	(2)	(3)	(4)
31	Birisini dinlerken onun ne hissettiğini anlamaya çalışırım	(1)	(2)	(3)	(4)
33	Başarılarımdan gurur duyarım	(1)	(2)	(3)	(4)
37	Bir sıkıntım olduğunda başkalarına danışırım	(1)	(2)	(3)	(4)
40	Hatalarım, eksiklerim olsa da değerli bir insanım	(1)	(2)	(3)	(4)

EK-2

Leuven Algılanan Anne-Babalık Ölçeği

Aşağıda **BABANIZIN** size yönelik bazı davranışları yer almaktadır. Her maddeyi okuyunuz ve **BABANIZA** uygunluğu açısından değerlendiriniz.

		Hiç doğru değil	Genellikle doğru değil	Biraz doğru	Genellikle doğru	Her zaman doğru
1.R	Onunla endişelerim hakkında konuştuğuktan sonra kendimi daha iyi hissedirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2.R	Bana sık sık gülümser.	( )	( )	( )	( )	( )
5.DK(-)	Hoşlandığım her şeyi yapmama izin verir.	( )	( )	( )	( )	( )
6.R	Moralim bozuk olduğunda kendimi daha iyi hissetmemi sağlayabilir.	( )	( )	( )	( )	( )
7.AS	Beni ilgilendiren konularda kendi kararlarımı vermeme izin verir.	( )	( )	( )	( )	( )
8.PK	Onu incitirsem, tekrar gönlünü alıncaya kadar benimle konuşmaz.	( )	( )	( )	( )	( )
9.DK(-)	Bana istediğim kadar özgürlük tanır.	( )	( )	( )	( )	( )
12.PK	Hoşuna gitmeyen bir şey yaptığımda, birlikte bir şeyler yapmamıza izin vermez.	( )	( )	( )	( )	( )
15.PK	Hoşlanmadığı bir şey yaparsam bana soğuk ve ters davranır.	( )	( )	( )	( )	( )
16.AS	İstediğim şeyler için kendi planlarımı yapmama izin verir.	( )	( )	( )	( )	( )
17.R	Benimle bir şeyler yapmaktan zevk alır.	( )	( )	( )	( )	( )
18.PK	Onu hayal kırıklığına uğrattığımda, benimle yüz yüze gelmekten kaçınır.	( )	( )	( )	( )	( )

Leuven Algılanan Anne-Babalık Ölçeği

Aşağıda **ANNENİZİN** size yönelik bazı davranışları yer almaktadır. Her maddeyi okuyunuz ve **ANNENİZE** uygunluğu açısından değerlendiriniz.

		Hiç doğru değil	Genellikle doğru değil	Biraz doğru	Genellikle doğru	Her zaman doğru
1.R	Onunla endişelerim hakkında konuştuğundan sonra kendimi daha iyi hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2.R	Bana sık sık gülümser.	( )	( )	( )	( )	( )
5.R	Keyifsiz olduğumda beni neşelendirir.	( )	( )	( )	( )	( )
6.DK(-)	Hoşlandığım her şeyi yapmama izin verir.	( )	( )	( )	( )	( )
7.R	Moralim bozuk olduğunda kendimi daha iyi hissetmemi sağlayabilir.	( )	( )	( )	( )	( )
8.AS	Beni ilgilendiren konularda kendi kararlarımı vermeme izin verir.	( )	( )	( )	( )	( )
9.PK	Onu incitirsem, tekrar gönlünü alıncaya kadar benimle konuşmaz.	( )	( )	( )	( )	( )
12.AS	Bana sık sık kendi hayatımı kendimin düşünmesi gerektiğini söyler.	( )	( )	( )	( )	( )
13.PK	Hoşuna gitmeyen bir şey yaptığımda, birlikte bir şeyler yapmamıza izin vermez.	( )	( )	( )	( )	( )
16.PK	Bir şeyi onun gördüğü gibi görmezsem bana uzak davranır.	( )	( )	( )	( )	( )
17.PK	Hoşlanmadığı bir şey yaparsam bana soğuk ve ters davranır.	( )	( )	( )	( )	( )
18.AS	İstediğim şeyler için kendi planlarımı yapmama izin verir.	( )	( )	( )	( )	( )
21.AS	Beni kendisinden bağımsız davranmaya cesaretlendirir.	( )	( )	( )	( )	( )

EK-3**KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Sevgili Öğrenciler,
Bilimsel bir araştırma yapmak amacıyla size bazı sorular sormaktayım. Soruları içtenlikle cevaplamanızı rica ediyorum. Aşağıda yer alan soruları dikkatlice okuyunuz. Bu sorulara uygun parantezlere çarpı işareti koyarak yanıt veriniz.

1-Kaçıncı Sınıf Öğrencisiniz?.....

2-Cinsiyetiniz: ( ) Kız ( ) Erkek

3-Yaşınız: ( )12 ( )13 ( )14 ( ) 15

4-Doğum yeriniz.....

5-Kaç yıldır İstanbul'da yaşıyorsunuz?.....

6-Daha önce İstanbul'da yaşamıyorsanız nereden geldiniz?.....

7-Annelerinizin Doğum Yeri?.....

8-Babanızın Doğum Yeri?.....

9-Anneleriniz yaşıyor mu? ( ) Evet ( ) Hayır

10-Babanız yaşıyor mu? ( ) Evet ( ) Hayır

11-Anne babanızın medeni durumu nedir?

( ) Evli ( ) Boşanmış

12-Babanızın Eğitim Durumu:

( ) Okur-Yazar değil

( ) Okur-yazar

( ) İlkokul mezunu

( ) Ortaokul mezunu

( ) Lise

( ) Üniversite Mezunu

( ) Yüksek Lisans Mezunu

13-Annelerinizin Eğitim Durumu:

( ) Okur-Yazar değil

( ) Okur-yazar

( ) İlkokul mezunu

( ) Ortaokul mezunu

( ) Lise

( ) Üniversite Mezunu

( ) Yüksek Lisans Mezunu

14-Babanızın Mesleği:

( ) Çalışmıyor

( ) Memur

( ) Esnaf

( ) İşçi

( ) Özel Sektör

( ) Emekli

Diğer (yazınız).....

15-Annelerinizin Mesleği:

( ) Çalışmıyor

( ) Memur

( ) Esnaf

( ) İşçi

( ) Özel Sektör

( ) Emekli

Diğer (yazınız).....

16-Size göre ailenizin ekonomik düzeyi aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

( ) Düşük

( ) Ortanın Altı

( ) Orta

( ) Ortanın Üstü

( ) Üst

17-Ailenizin Aylık geliri

( ) 500tl ve alt

( ) 500-1000TL arası

( ) 1000-2000TL arası

( ) 2000-3000TL arası

( ) 3000-5000TL arası

( ) 5000 TL ve üstü

18-Eviniz ? ( ) Kira ( ) Kendimize Ait

19-(Sizinle birlikte) Kaç kardeşiniz?.....

20-Kaçıncı çocuğunuz?.....

21-Birinci dönemde karnelerinizin durumu

( ) Takdir aldım

( ) Teşekkür aldım

( ) Belge almadım zayıfımda yoktu

( ) 1 zayıfım vardı

( ) 2 zayıfım vardı

( ) 3 ve üstü zayıfım vardı

22-Okul Başarı durumunuz

( ) Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek

23-Evinizde İnternet var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

24-Cep telefonunuz Var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

25-Kendinize Ait Odanız Var mı?

( ) Var ( ) Kardeşlerimle paylaştığım odam var

( ) Odam Yok

26-Harcığınız ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu? ( ) Evet ( ) Hayır